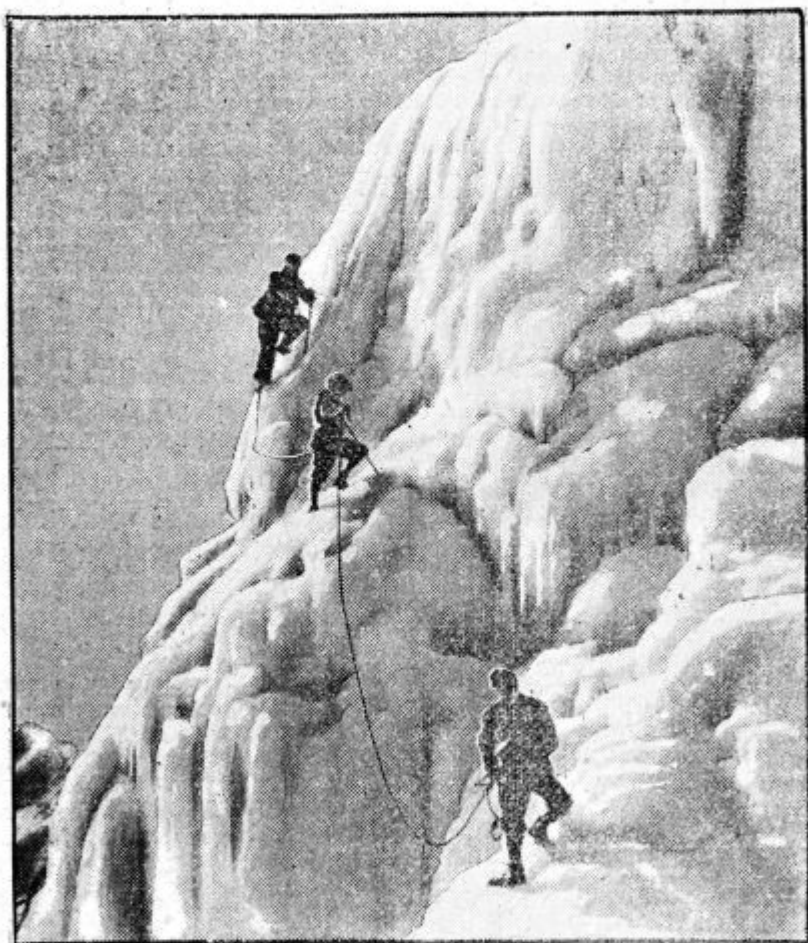

ŽIVLJENJE IN SVET

Po zaledeneli skali v svobodne višave

3

Knjiga 9.

18. januarja

19 Ljubljana 31

Življenje in svet

Ilustrovana tedenska revija

Izhaja vsak petek in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.—, polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—. Posamezna številka Din 2.—.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA, mesečno 4 franke. — ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. — AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. — AMERIKA in ostalo inozemstvo letno 1½ dolarja.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ulica 5.

VSEBINA št. 3: Jos Wester: Hacquet o Bohinju. — Kaj je prava velikost? — M. Scott: Kraljevska beseda (konec). — Kako govorimo. — Dr. Ballod: Energija žarkov rodi nove vrste. — Eros v bližini Zemlje. — Henri Bellov: Moje življenje na Hudičevem otoku. — H. Zetterström: Opravljanje. — Ivan Podržaj: Krivda Elija Piona (nadaljevanje). — Jean Thomas: Po Kongu skozi pragozdove. — Louis Kohl: Sveta nesnaga v Indiji. — Claude Anet †. — Razvoj letalstva v sliki in besedi (nadaljevanje). — Belinogram. — Moderna tehnika. — Tedenski jedilni list. — Zagonetna Greta Garbo. — Karikature. — Humor v slikah. — Uganke in zanke.

Če bi mogel ustaviti kolo časa, v kateri dobi svojega življenja bi to storil?

Kako različno se da odgovoriti na to vprašanje!

Ako stopim v kožo 75 letnega gospoda, bi mi bil zastanek pri 40ih menda precej povšeči... Dvajsetletnik si želi včasih imeti deset več... Ženska v 40 letih bi rada narobe...

In Vi?

Zasanjajte za trenutek...

Ustaviti čas? Ali bi bili srečnejši, ko bi Vam bilo 20, 16, 10 let? Ali bi bili srečnejši, lepši, če Vam Bog podeli še dosti let na svetu?

Ali ste cenili svojo mladost? Imeti 20 let, vekomaj 20, prekrasne sanje! in vendar... To mora biti naporno, utrudljivo, enolično... Potem pa, kako nerad umreš, kadar čutiš, da bi te pogrešali!

Vsaka doba ima svoje zabave... Torej živeti, izživeti se v vseh dobah...

Torej:

Če bi mogli ustaviti kolo časa, v kateri dobi svojega življenja bi to storili?

Razpisujemo zadevno

javno anketo

za vse naše naročnike in naročnice, ki naj pošljejo svoje odgovore na uredništvo najkasneje do 31. t. m.

Odgovore bomo priobčili v naši reviji, nakar bodo imeli naši naročniki in naročnice priliko in pravico prisoditi najboljšim odgovorom svojo pohvalo ali grajo.

KNJIGA 9.
18. JANUARJA

GRETA GARBO

ŠTEV. 3.

Jos. Wesfer

Hacquet o Bohinju

 acquet je bil na svojem mineraloško-botaničnem potovanju l. 1777, došel iz Cerknega preko Porezua v gornjo Sorško dolino, odtod pa v Bohinjo.

V naslednjem naj pripoveduje Hacquet sam o svojih vtiskih in opazovanjih, ki jih je doživel v tem pokrajinsko tako zanimivem predelu nekdanje kranjske dežele:

»Čprav se nahajajo tu najvišje gore ali planine v deželi, Bohinjska dolina poleti vendar ni neprijetna... Vsa dolina je dolga kake tri in pol ure in je nekaj čez pol ure široka. Gornja dolina, dolga poldrugo uro, leži proti večeru (zapadu); prezanimiva je radi tega, ker oklepa lepo jezero, in se imenuje Bukova dolina*) ali Buchenthal. To jezero je eno uro dolgo in tako široko, kakor dolina sama. Če gremo še uro dalje od jezera proti zapadu v tesen gole pečine, koder teče močna voda, dospemo do izvirka jezerske vode. Tu se ne more dalje iti, zakaj gladka skalna stena zapira nadaljnjo pot. Štirideset klafter (=Lachter=ok. 1,9 m visoko) v tej navpični steni se nahaja votlina, iz katere se vali poleti, zlasti tudi pozimi, voda v tri do štiri može močnem curku z največjim navalom, tako da se čuje šum vode dve uri daleč...

Obrnil sem se proti polnoči (na sever) in sem se povzpел na gorovje, da bi dognal, nima li ta slap svojega vira v drugih jezerih... Po šesturni hoji sem došel v golo skalno dolino v višini alpske rajde, kakršne doslej še nisem videl v življenju. Takrat sem si želel imeti pri sebi pesnika; prepričan sem, da bi opeval svetovni razpad po sodnem dnevu na najturobnejši način, kakor je to storil Klopstock o svojem Mesiji. Predočil si dolino, ki jo vso pokrivajo odkrušene skale, vmes pa leži tu in tam nekaj trhljih débel — le malo jih je, ki še stojijo na koreninah, a še ta so brez vršičev, tako da se lahko zanesljivo reče, da v enem stoletju ne bo stalo nobeno drevo več. Tu nisem zasledil nobene četveronožne živali niti nisem opazil ptice. Vendar se baje v deževnem vremenu pojavijo tu nekatere morske ptice. Dolino obdajajo tako rekoč neprestopne, gole visoke apnenske pečine, ki prete venomer, da se do-

cela porušijo. Nobenkrat ne moreš tod hoditi, ne da bi slišal grmenje rušecih se skal, zlasti kadar se tali sneg. Vstop v dolino se je nahajal prav tako v navpični steni, ki je imela razpoko, v katero je bilo pritrjenih nekaj lesenih klinov, da se je dalo iti nekaj sto klafter navzdol.

Dolino sem našel šest ur dolgo, vega-sto radi pečin, široko pa nad poldrugo uro. Dolina se vleče v loku od jutra (vzhoda) proti poldnevu (jugu) in se splošno imenuje: Za jezercam (=Sa jezierzam=). Proti zapadu ima ime »Zospoliza«, proti severu pa »Za uteh«...

V tej dolini sem našel osem*), ne posebno znatnih jezer, ki imajo prav dobro vodo: štiri leže proti severu in so najmanjša, ona proti zapadu pa so znatnejša; nekatera imajo skupnost med seboj nad zemljo, druga pa pod zemljo; vodna struja je usmerjena od severa proti vzhodu, kjer voda iz osmega, t. j. zadnjega jezera, ki je največje med ostalimi, v zemljo ponica, svoj tek malo časa pod zemljo nadaljuje in prihaja končno zopet na dan pri zgoraj omenjeni odprtini, zvanji Savica, odkoder odteka v Bohinjsko jezero. Če pritisne hud mraz, tedaj zamrzne ta odprtina in to traja dotlej, da zopet vzbrsti drevje. Tedaj led v odprtini s tako silo razpoči, kakor da se je sprožil top, in voda se ulije z veliko silo venkaj. Voda, ki prihaja od tamkaj, ni edina, ki napaja jezero; zakaj je še nekaj neznatnih potokov, ki se tiakaj izlivajo, ki pa pozimi čisto prav tako malo vode dovajajo, kakor Savica; kljub vsemu temu je iztok jezera vedno dvakrat močnejši kakor vsa voda, ki vanj priteka, kar priča, da mora to jezero prav kakor Cerkniško imeti podzemne vrelce; ti pa se ne dajo nikakor opaziti, ker imajo svoje izvirke na dnu. Jezero je dokaj globoko in ga cenim na dvajset in tudi več sežnjev.

Od tu dalje sem se povzpел na višavje proti severu, na Tičarico (=Tizherza=) in odtod sem prišel na Konjsko planino*). Čprav sem bil v začetku avgusta tu, je padal vendar kakor ponoči tudi podnevi sneg; mraz ne dopušča zlahka, da bi v tem gorovju spal, dokler nisi več noči tu prebil, da ti spanec premaga občutje mraza. Od te gore

sem krenil na sosednje predele proti vzhodu in sem tako pustil ogromni Triglav («Terklou») za seboj z namenom, da ga še to leto posebej preiščem.

In res sem šel nanj še v avgustu iz Bohinja, kjer sem bil ostavil gospoda barona Zoisa, ki je imel kar največ opravka s pregledovanjem in izboljševanjem svojih tamošnjih fužin. Kot pravi poznavalec in pospeševalec prirodoisne stroke mi je često sledil po

stopinjah mojih desetletnih opazovanj, da je prirodne pojave, ki sem jih jaz omenil, sam ogledal. Ker je ta prirodoslovec sploh edini v deželi, ki je razsodno preiskoval za meno, je tako tudi on tisti, ki more dati mojim izsledkom potrdilni pečat. Več ko enkrat sva samodrug a potovala v gorovje.

(V prihodnji številki:
»Hacquet o Triglavu«)

Kaj je prava velikost?

Ako bi človek za desetkrat prekorščil sedanj o normalno velikost, ne bi mogel več hoditi in se držati pokonci, zakaj kosti ne bi več prenesle ogromne obremenitve. Človeške kosti so namreč zgrajene samo za desetkratno varnost, to se pravi, da lahko nosijo desetkrat večje breme kakor navadno. Ako pa bi človek zrastel na desetkratno višino, bi se moral tudi v širino in vobče desetkrat povečati, kar pomeni, da bi se njegova teža potisočerala, dočim bi se prere z kosti, oziroma kar je isto: njih odpornost samo postoterila. Kost i bi bile pri našem velikanu desetkrat bolj obremenjene kakor pri normalnem človeku, ako bi seve ohranil normalne proporcije telesa. Tako ogromne gmo te pa njegov okostnjak ne bi prenel sel in bi se zrušil pod silno težo.

Kdor ima nekoliko domišljije, mu ne bo težko zamisliti si žuželko človeške velikosti. Toda taka žuželka je v resnici nemogoča. Žuželke diha jo, kakor znano, skozi kožo ne pa skozi pljuča, kakor n. pr. sesalci. Ako bi se vse izmere žuželke, recimo kobilice, podese torile, potem bi se njena teža potisočerala, le površina kože bi postala samo stokrat večja. Jasno je, da tolikšna površina ne bi zadostovala za dihanje ogromne žuželke in bi se morala živ alica zadušiti.

Površina telesa se namreč ne več a v istem razmerju, kakor narašča njegova teža ali gmota.

Če stopi človek iz kopeli, se ga drži po telesu prav tenka plast vode, ki v celoti tehta nekako pol kilograma. Ako se pa miška prevrne v lonček mleka, se je prime sicer enako debela plast tekočine, toda nje teža je sedaj že enaka teži cele miške. Žuželka, ki bi se

na takšen način neprevidno zmočila, pa postane vobče brez moči in ne more zleteti, dokler se popolnoma ne posuši.

Majhna žival lahko pade z višine več metrov, ne da bi se ji kaj pripetilo, kajti njene kosti so v primeri s kostmi velikih živali nesorazmerno močne in velike. Pravilni ptič Rok v arabskih pravljicah, ki je mogel dvigniti in odnesti odraslega človeka v svojih krempljih, je iz prirodoslovnega stališča nemogoč. Kondor, ki lahko odnese ovco, pomeni nedvomno višek moči v ptičjem svetu.

Priroda ubira popolnoma samosvoja pota, da izenači prednosti in nedostatke velike oziroma majhne rasti s primernimi dihalnimi in prebavljivimi organi. Čim večja je žival, tem bolj komplicirani so njeni notranji organi.

Pivo

Proizvodnja olu se je zmanjšala v Monakovem, kjer štejejo le še 24 pivovarnic nasproti 60 pred vojno. V teh 24 tvornicah se skuha 2.900.000 hl, od katerih se polovica potroši v mestu samem. Tako pride vsako leto 219 litrov na prebivalca. To je čedna množina, vendar Monakoveci so po prej popili po 350 litrov. Deca je kajpada všteta v statistiki, zato je potrošnja odraslih znatno večja od navedene številke.

Zoper požar

Ako začuješ v kaminu bučanje, ki razodeva požar, razgrni brž vso žerjavico in nasa j nanje 5 ali 6 pesti žveplenega prahu, nato pa koj zapri kamin kar se da neprodušno, z zaslanjalnikom, preko katerega močno napni mokro rjuho. Žveplo zagori in posreba ves kisik, tako da ogenj v dimniku ugasne. Peč naj se ne odmaši prena g lo... Če se je prevrnila petrolejka in preti povzročiti požar, ne zlivaj vode v plamen, pač pa posiplji pesek ali pepel nanj. Najhitreje pogasiš petrolejski zubelj — s mlekom. To si velja zapomniti.

M. Scott

Kraljevska beseda

(Nadaljevanje)

Smith je odšel s člani vojnega zbora, jih vodil preko vezbališča in jih povabil v Jenningsovo stanovanje. Nekam osupnili so, ko so zagledali stražo pred vrati.

»Ali je kdo poskušal vstopiti tu?« ga je vprašal Smith.

»Da, gospod,« je odgovorila straža, »g. Jennings me je poskusil podkupiti, da bi ga spustil v njegovo stanovanje.«

»Kaj pa je hotel?« je pozvedal Smith.

»Rekel je, da bi rad vzel par škornjev, gospod,« je odvrnila straža.

V stanovanju se je Smith okrenil proti predsedniku.

»Čuli ste, kaj je izjavila straža, gospod? Bodite tako prijazni, prosim vas, in preiščite te škornje, ki bi jih bil gospod Jennings tako rad odnesel.«

Nastopil je trenutek pričakovanja, medtem ko je stari častnik segel z roko v čevlji. Počasi je povlekel iz njega

kavelj z ročo, podoben onim, kakršne rabijo ljudje, ki sleparijo pri igri. Smith je s prstom pokazal kleščice na vzmet:

»Ako premerite širino teh kleščic,« je dejal, »boste po mojem mnenju dognali, da znaša natanko sedem milimetrov in pol. Jaz trdim, da je Jennings uporabil ta kljukec najprej za to, da je potisnil karto v svoj lastni rokav, pozneje pa za to, da jo je spretno vtihotapil v Bradlejevega: na ta način se je potem samo zdelo, kakor da jo je iz njega potegnil.«

Zdajci jih je nekdo prekinil: neki častnik je prihtel v izbo.

»Gospod!« je zaklical, »g. Jennings se je pravkar ustrelil s samokresom in zdravnik pravi, da umira.«

Pol ure kasneje so predsednik in člani vojnega zbora izrekli oprostilno razsodbo ter jadrno odbrzeli na pregledovališče, da bi se pripravili na kraljev poset.

Smith je še utegnil stopiti pred bataljon v črti, medtem ko je prihajal kraljevski avtomobil in je izstopil mlad mož, bleščeč v svojem kroju.

»Kralju pozdrav, pozor!« je ukazal.

Potlej je dvignil in povesil svoj meč, obenem pa se je dolga vrsta pušek takisto pripognila in bataljon je ubral prve takte narodne himne.

Hitro se je mladi mož v blestečem kroju obrnil proti Smithu ter mu odzdravil.

»Odmor!« je ukazal Smith.

Med naziranjem, ki je bilo kratko, se je Njegova kraljevska Visokost okrenila proti Smithu, kakor da se je nenadno nečesa domislila, rekoč:

»Ah se vam je posrečilo?«

»Da, Vaša Visokost,« je odgovoril Smith. »G. Bradley je na čelu oddelka, mimo katerega ste šli pravkar.«

»Bradley?« je vprašal mladi mož.

»Ah, da kakopa!«

Kasno popoldne je stopil Smith v sobo Johna Bradleya. Ta mladi častnik si je vnovič likal pas, ali oči so se mu tokrat svetile.

»Tole si smete prečitati, gospod,« se je oglašil. »Toliko ste storili zame! Res, želim, da preberete vrstice... Čudno je tudi, da je prišel princ danes...«

Smith je vzel pismo, ki mu ga je Bradley molil, medtem ko se je ta malce v zadregi proč obrnil.

To pismo je napisala mladenka... Dekle, ki je bilo odposlalo tudi list, katerega se je detektiv polastil pri Jenningsu.

Po prisrčnem začetku se je nadaljevalo takole:

»Kakor hitro sem zvedela, da ste pod strašno obtožbo, sem se zavedela, da ljubim vas in ne g. Jenningsa. Seveda sem čisto gotova, da ste nedolžni, in ne vem, kako sem sploh mogla kdaj misliti na gospo da Jenningsa. Pravkar smo se izkrcali v New Yorku in naše družine ne bo pred enim mesecem semkaj. Ne vem, kako bom mogla čakati. Nekaj prav nenavadnega se je pripetilo na ladji, saj veste, da sem se vozila na istem parniku kot Njegovo kraljevsko Visočanstvo. Čeprav moje ime ni bilo natisnjeno v dnevnikih, sem plesala z njim, in veste, kaj se je primerilo? Bila sem zakrinkana in Njega Visočanstvo mi je raztrgalo opravo. Se nikdar in nikoli niste videli tako poparjenega človeka; jaz pa sem mislila na vas in solze so se mi prikazale v očeh. On si je mislil, da je to zaradi razparane obleke. Silno je bil zmeden. Dejal je, da bi storil ne vem kaj, samo če bi mu odpustila.

Ali res? sem vprašala. Mi daste kraljevske besede?

Da, marsikaj bi naredil, je dejal in zaškripal z zobmi.

Kaj menite, kaj sem napravila? Povedala sem mu vso vašo zadevo in ga prosila, naj vam pride na pomoč. Jako se je zresnil in me prosil, naj mu pokažem vašo fotografijo. Dolgo jo je ogledoval, potem pa rekel, da imam srečo, da bo storil za vas, kolikor je v njegovih močeh.

Smith je pismo odložil ter se na glas zasmejal, kar se mu je redkokdaj naključilo.

»Vendar pa rajši vidim,« je rekel Bradley, »da ste mi pomagali vi, kakor da bi mi bil princ. On ne bi bil nikdar odrazil lahnega znamenja, ki je bilo na

karti... Kako za vruga ste ga mogli zapaziti?«

»Nisem ga videl...« se je odrezal Smith, »saj ga ni bilo.«

»Tak hočete reči, da ste učinkovali z oplašitvijo?« je vprašal Bradley.

»Mhm!« je odgovoril Smith. N. K.

Kako govorimo

Med govorico izobraženca in preprostejšega človeka nahajamo tipičen razloček. Ta uporablja največ premil govor. Ako bi pisali njegove misli, bi bilo treba venomer staviti navodnice. Tak govor je dramatičen, v njem je več dinamike. Zavisni govor zahteva neko stopnjo omike. Če pretresamo obe vrsti izražanja z umetniškega vidika, je preprosta govorica večje vrednosti, neposredna, znanstvenikova pa prej suhoparna, abstraktna, nepristopna. Seveda so tudi tukaj individualne razlike: psihologijo Viljema Jamesa, eno izmed najlepših pisanih znanstvenih del vobče, bomo čitali kakor roman, v romanih njegovega brata Henrika enega od najboljših angleških romanopiscev, pa naletimo na mesta, kjer se razlagajo značaji po čisto naučnem načinu. Ako zanemarimo take izjeme, moremo reči, da miselno delo, zlasti v pojmovnih strokah, učenjaka bolj in bolj odreja od konkretnega izraza. To je vzrok, da se neke vede ne morejo toliko ponarodniti, kolikor bi rade.

Ruski dušeslovec Spielrein je na IX. mednarodnem psihološkem shodu predaval o znanstvenem raziskavanju v tej smeri in o praktični uporabi svojih izsledkov. Proučil je stenograme z mnogih zborovanj po sovjetski Rusiji. Primerjajoč govore naobrazanih umnikov in prepričljivih občanov, je dognal, oni rabijo znatno večji odstotek samostalnikov, ti pa več glagolov in potakem dosti manj miselne vsebine.

Zanimiva je sedaj posledica. Na osnovi teh izidov so prestilizirali zakon v današnji Rusiji. S to premeno se je povečala razumljivost paragrafov za 40 do 90 %. Po Spielreinu se je to pozneje s poskusi potrdilo. Postave so ljudem umevnejše s tem, da se je v besedilu dokaj samostalnikov nadomestilo z glagoli ali so se upotrebili stavki, od katerih vsak zase ni smel vsebovati mnogo novih idej. Ako naj vas preprosto človek razume, mu ne smete eni rečenici povedati preveliko stvari.

Dr. Ballo d

Energija žarkov rodi nove vrste

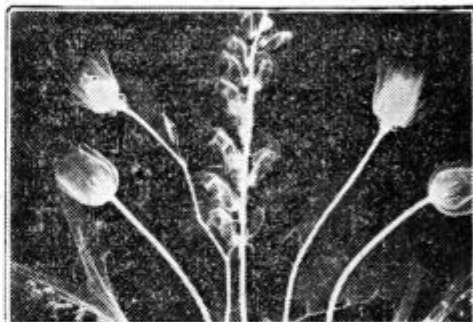
Ko je Darwin postavil svoj nauk o nastanku vrst, o katerem je bilo toliko prerekanja, so ga nekateri predrzneži vprašali: Znete razložiti, kako je nastal iz muhe slon? Predrznjež pač lahko vpraša več, nego more kak Darwin odgovoriti. Bolj upravičeno bi bilo vprašanje: kako pride po prilagoditvi na življenske okoliščine in preživetju najboljših do nastanka muhe kakor tudi slona? Življenski pogoji so sestavljeni iz razmera malega števila činiteljev. Če so torej življenske okoliščine odločilne za nastanek vrst, bi pač nastalo nekaj malega posebno trdoživih izrazitih vrst, nikakor pa ne milijoni najrazličnejših vrst rastlin in živali.

V Darwinovem času niso imeli še nikakega pojasnjenja, kako nastanejo v vrstah samih spremembe. Prilagodenje in podedovanje pridobljenih lastnosti, s čimer so branili darwinisti svoj nauk, bi dovedlo pač do tipizacije in enotnosti vrst, nikakor bi pa ne dovedlo k raznovrstnosti teh. Šele novejša raziskavanja so odkrila vzrok za to izpremenljivost vrst. Najprej so rešili nadvse važno vprašanje, zakaj nastane iz muhe spet muha in zakaj ne morejo biti potomci slona nič drugega kakor sloni, čeprav se razvijajo muhe kakor sloni iz približno enako velikih in enako grajenih zarodnih celic.

Kakor pa so si zarodne celice v svoji praobliki podobne, se vendar bistveno razločujejo v številu in obliki svojih hromosomov, trakastih stvorov v celičnem jedru. Hromosomi so posredniki podedovanja lastnosti. Nosilci posameznih dednih znakov pa so geni, ultramikroskopski gradniki hromosomov. Stotine in tisoči genov tvorijo skupaj z drugimi snovmi hromosome. Vsak teh genov pa ima svoistvene lastnosti v posameznih hromosomih, ker je vsak hromosom nosilec določenih lastnosti. Eden odloča barvo oči, drugi poraščenost, tretji obliko nozdrvi; drugi so spet odločujoči za kožo, mišičje, kosti, rast in dr. Geni in njihov medsebojni odnos so tako rekoč gradbeni načrt, ki ga nosi-

mo v svojem telesu in ki usmerja našo osebnost v vseh potankostih.

Ko se delijo celice pri razmnoževanju in rasti, se delijo tudi hromosomi in geni v enake dele, ki narastejo potem spet do prvotne velikosti. Naravno nosijo le-ti s seboj tudi ves gradbeni načrt. Če se zarodna celica pred delitvijo oplodi, hrani v sebi hromosome očeta in matere in torej tudi obojestranske dedne

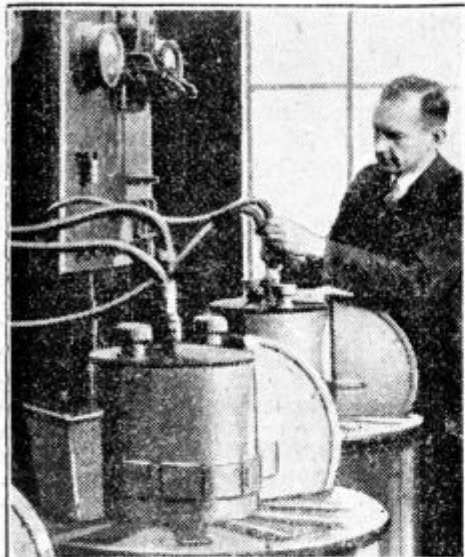
Röntgenska slika cvetlice

lastnosti (znake). Vsaka taka potomska celica dobi pri delitvi enako število hromosomov ter isto vrsto in isto razvrstitev genov.

Vsaka živina (živo bitje) nastane po delitvi zarodne celice, zato ima vsaka njena celica isto število in vrsto hromosomov in genov. Njeno telo je potemtakem sestavljeno iz celic, v katerih se vedno ponavlja število, posebnost in razvrstitev genov. Vsaka celica našega telesa, kože, možganov, mišičja itd. je milijonkratno ponavljanje tega skupka genov, v katerem je zajet ves načrt za gradnjo posameznika. Vsaka celica ima sicer svojo posebno nalogo, vendar pa je obenem nosilka vseh dednih lastnosti, dasiravno so pri višjih živinah le neke posebne celice odločene za razmnoževanje in se le iz njih razvije popoln stvor. V genih in njihovih raznih kombinacijah je že pri spočetju — nekakem vzdianju temeljnega kamna — za vsako živino postavljen ves gradbeni načrt. Iz teh gradnikov pa more nastati le določena v njih samih zapo-

padena živina — muha, slon, hrast, človek itd.

Vse to pa nam vseeno ne pojasni raznoličnosti vrst med živinami. Nasprotno bi se morala potemtakem baš zaradi tesne povezanosti dednih lastnosti oblika, ki je enkrat dana, vedno ponavljati.

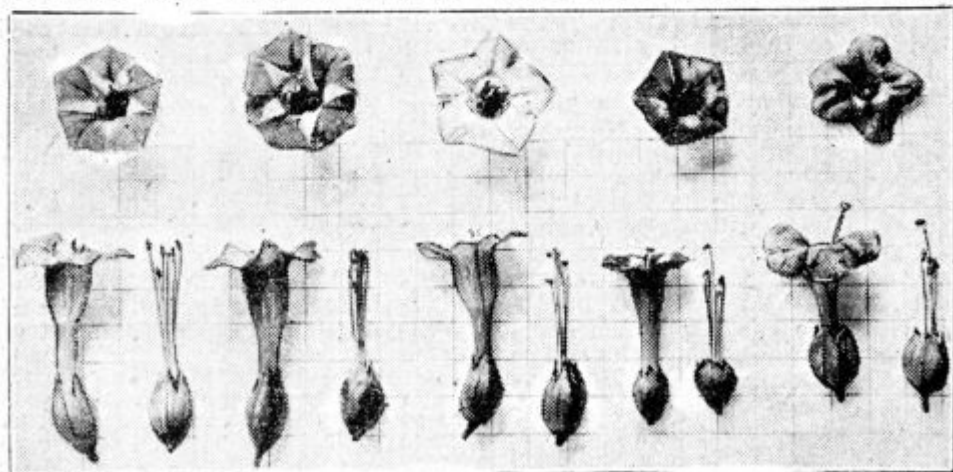
Aparat za obžarjanje rastlinskih semen

Razlago za spremembo kake vrste je našla znanost, ki se bavi z dednostjo (genetika) v tako zvanih mutacijah (inačicah), nenavadnih spremembah, ki nastopajo skokoma in nepričakovano v kakem rodu. Pri nekem rodu sivih miši se spremenil na pr. gen, ki sodočča sivo barvo dlake tako, da povzroči

rjavo barvo dlake. Če je celica, ki ji pripada ta gen, ravno zarodna celica ali pa mati kake celice, bo imelo vse potomstvo te celice ta spremenjeni gen in ne bo torej sivo, temveč rjavo.

Nastanek mutacij in vlogo genov pri teh spremembah so točno preiskali z mnogimi poizkusi. Za opazovanja so našli najprimernejšo živino muho rosnico (*drosophila*), ki se za čudo naglo plodi. Milijone rosnic so vzgajili in so vsako posamič preiskali glede njenih posebnosti. V ogromni večini so si bili vsi potomci enaki. Na 20 milijonov rosnic pa so vendarle našli nad 400 inočin (mutacij). Sprememba se je nanašala navadno le na nebitvene znake, vidne samo za strokovnjaka. Vendar pa so dognali tudi izrazite abnormitete na pr. rosnice, ki jim je zrasla ena noga na glavi.

Prav ti skrajni slučaji pa nam nudijo pojasnitev za nastanek novih rodov. Takšne abnormitete so lahko dedne ter se lahko skaže, da so koristne v boju za obstoj in so tako izhodišče novih pasem in rodov. Način, kako nastanejo novi rodovi, se je tako našel in je bilo treba le še dognati, kakšni so vplivi, ki tako spremenijo gene, da nastane bistvena sprememba v gradbi živine. Vzrokov zato so iskali v spremembi navajenih življskih pogojev. Mnogovrstni so bili poizkusi na vse mogoče načine spremeniti te življske pogoje, da bi vplivali na gene in da bi nastale mutacije. Razni učenjaki so uporabljali kemikalije, strupe, uspavalna sredstva, temo, barvastost luč, izmučenje, prepiranje in kdo ve, kaj še vse. Rod za rodom so mučili

Spremembe cvetov enega rastlinskega rodu pod vplivom Röntgenovih žarkov

tako, vendar brez uspeha: geni se niso pustili po takih zunanjih vplivih motiti. Število in način je ostalo isto kakor brez teh početij. Natančna opazovanja so dognala, da se spremene pri mutacijah le posamični geni, drugi v najbližnjem sosedstvu tisočink milimetra pa ostanejo nespremenjeni. Če pa naj delujejo zunanji vplivi na gen, morajo biti ti vpli-

Z Röntgenovimi žarki obžarjena rastlina v primeri z neobžarjeno rastlino iste vrste

vi omejeni na majhen obseg, ker pa imajo geni več ovojnic, morajo imeti te sile veliko prodorno moč.

Iz vseh teh poskusov se je razvilo naziranje, da vpliva atomska energija na spremembo genov. Profesor Müller je poskusil z Röntgenovimi žarki. Uspeh je presegal vsa pričakovanja. Med potomci muhe rosnice, ki so jo obsevali z Röntgenovimi žarki, je naraslo število mutacij 150krat, kar znači 1500 odstotkov. Vsakovrstni so bili tipi teh mutacij. Muhe z vzbočenimi, s ploskimi in z vtisnjenimi očmi, muhe s ščetinasto, mehko in kodrasto dlako, pa tudi popolnoma gole muhe so bile med njimi. Nekaj jih je imelo betaste tipalnice, drugi je zrastle cela vrsta nadštevilnih nog in tipalnic. Posebno mnogo izprememb

je bilo opaziti na krilih. Nekatere muhe so imele prav široka, druge prav ozka, tretje zavita, četrte zapotegnjena krila, pa tudi brezkrilni eksemplari so bili med njimi. Nastale so velike, male, temne, svetle, urne, počasne, rodne, neplodne, dolgo in kratkožive muhe. Tudi take so bile med njimi, ki kar niso znale leteti, ki niso reagirale na luč; celo obojake (obojnospolne) muhe so bile med njimi. Skoro ni bilo znaka, ki bi ga ne bili zmotili Röntgenovi žarki. Geni so bili pretreseni v temeljih Uganka, kako nastanejo novi rodovi in nove vrste, je bila rešena.

Poleg Röntgenovih žarkov imajo tudi druge oblike atomske energije n. pr. gama žarki in verjetno tudi kozmični žarki vpliv na spremembo genov in torej tudi na nastanek novih vrst. Vendar pa moramo pripomniti, da so mutacije pri umetnem obžarevanju kljub pogostosti vseeno le izjeme in je njihovo razmerje do normalnega podedovanja kakor 6 : 2.000. Vseeno pa ima priroda po radio-aktiviteti kamenja in kozmičnih žarkov dovolj mutacij, da nastane vsa pestrost milijonov najrazličnejših vrst živin. Pripomniti je treba tudi, da večina mutacij prav nič ne pripomore k izboljšanju vrst. Nasprotno so te inačice vseskozi pohabljeni in so zapisani že od začetka smrti. Le izjemoma služijo mutacije k izboljšanju in napredku rodu. Narava ima pač dovolj časa, da poišče iz teh izjem posebno trdožive posameznike, iz katerih nastajajo popolnejše vrste.

Mutacije, ki so nastale umetno po obžarevanju, so podlaga za vzgojo novih živalskih in rastlinskih posebnosti. Žal pa se dosedaj še ni izpolnilo pričakovanje, da bi gradili na teh plemenski izbor. Za enkrat so spremembe prav slučajne in pomenijo, kakor smo že omenili, navadno prej škodo, kakor korist.

—kč

Strašna žival

Vsakdo ni Tacitus, da bi znal svoje misli povedati na kratko in jedrnat, vse nepotrebno besedičenje pa molče preiti. Kjer pa te stroški silijo, da bodi čim točnejši in določnejši ter čim krajši, ti utegne spodleteti, da boš sam sebi škodil kakor na priliko naslednji mali oglas v pokrajinskem listu: »Hrt na prodaj. Jé vse. Posebno ima rad otroke.« Kje je junak, da bi si kupil takšno zver?

Eros v bližini Zemlje

aše osolnčje šteje — kakor je znano že vsakemu šolarčku — planete Zemlja, Merkur, Venera, Mars, Jupiter, Saturn, Uran in Neptun. Onkraj Neptuna so lani odkrili na fotografski plošči sliko še nekega planeta, čigar obstoj je bil računsko že prej dognan. Ta planet so začasno krstili Transneptun, nedavno pa je bil dobil dokončno ime Pluton. Toda to še niso vsi planetje našega osolnčja. Slovenski zvezdoslovec dr. L. Čermelj piše v svoji pravkar izišli »Ljudski astronomiji« na str. 99 naslednje:

»Med Martom in Jupitrom je razmeroma velik presledek. Ta presledek pa ni povsem prazen. V njem kroži ogromno število malih planetov, ali, kakor jih splošno nazivljejo, planetoidov ali asteroidov. Danes jih poznajo že okoli 1200. Največja planetoida Ceres in Vesta imata premer od 300 do 400 kilometrov; najmanjši pa le nekaj kilometrov. Njih skupna masa pa je kljub velikemu številu silno majhna. Cenijo jo na malo več kot tisoči del Zemljine mase. Le tako nam je jasno, da krožijo planetoidi po svojih tirih, ne da bi se medsebojno ovirali. Omeniti hočemo le še, da nosita izmed planetoidov eden ime Istra, drugi pa Croatia.«

Tudi Eros, ki pride zadnje dni februarja zelo blizu naše Zemlje, spada v to drobno družino našega osolnčja. Erosa je odkril l. 1898. berlinski profesor Witt. Spada med najmanjša nebesna telesa, ki so nam znana; njegovo velikost cenijo po svetlobi, ne da se pa natančno izmeriti. Zvezdoslovci računajo, da znaša njegov premer 20—32 kilometrov. Eros pa ima pred drugimi planeti to prednost, da lahko na svoji poti po osolnčju zaide najbližje našemu planetu. Računajo, da lahko pride v bližino 21 milijonov kilometrov. To je za vseirske razdalje dobra sosesčina. Pomislimo, da se je najbližje Zemlji doslej primaknil planet Mars, vendar je ta »bližina« še vedno precej oddaljena, vsaj za človeške pojme: znašala je namreč 55 milijonov kilometrov. Eros bo ob koncu januarja 26 milijonov metrov od Zemlje. To bo največja bližina, kar si jo je bil dovolil, odkar ga astronomi poznajo in zasle-

dujejo; samo v letu 1900/01 je prišel v bližino 48 milijonov kilometrov.

O tej majhni ladjici našega osolnčja ne vemo nič več in — kaj bi nam naposled lahko povedal takle relativno neznatni košček materije, ki — ravnar po večnih zakonih vseirske mehanike — hodi svojo pot po osolnčju?! Toda dejstvo, da prihaja tako blizu Zemlji, vzbuja astronomom nekoliko let veselje in jih sili k temeljitim pripravam za ta dogodek v zvezdoznanstvu. Zakaj vse to? Prof. dr. Paul Kirchberger nam pripoveduje o tem naslednje: Tiste dni, ko bo Eros najbližje Zemlji, se bo posebno natančno določila lega vseh zvezd, v katerih bližini se bo gibal. Vsa nebesna okolica njegove poti se bo fotografirala in vsi ti posnetki z mikroskopom preiskali ter se bodo znova z največjo natančnostjo preračunile prostorne razdalje med Erosom in ostalimi planeti. Lajiku se vse to dolgotrajno in naporno preračunavanje vidi nekam malenkostno, toda za astronomijo ima velik pomen in prav na osnovi tega merjenja z Erosom v dneh, ko bo najbližje Zemlji, se bodo dobili znanstveno važni podatki. Če je namreč natančno določena ena sama oddaljenost v planetnem sistemu in primerjana z zemeljsko, se druge razdalje doženejo že mnogo lažje in preprosteje. Tako bo dobra posledica Erosovega obiska to, da se bo dala oddaljenost Zemlje od Solca natančneje določiti, nego so jo mogli doslej. Dalje se bo mogla boljše preračunati masa Zemlje in sicer po privlačnosti, ki jo bo Zemlja izvajala na Erosa in ki se bo kazala v motnjah njegove poti. Tako bomo nemara prav po zaslugi tega majhnega planeta še boljše spoznali planet, ki na njem samu bivamo.

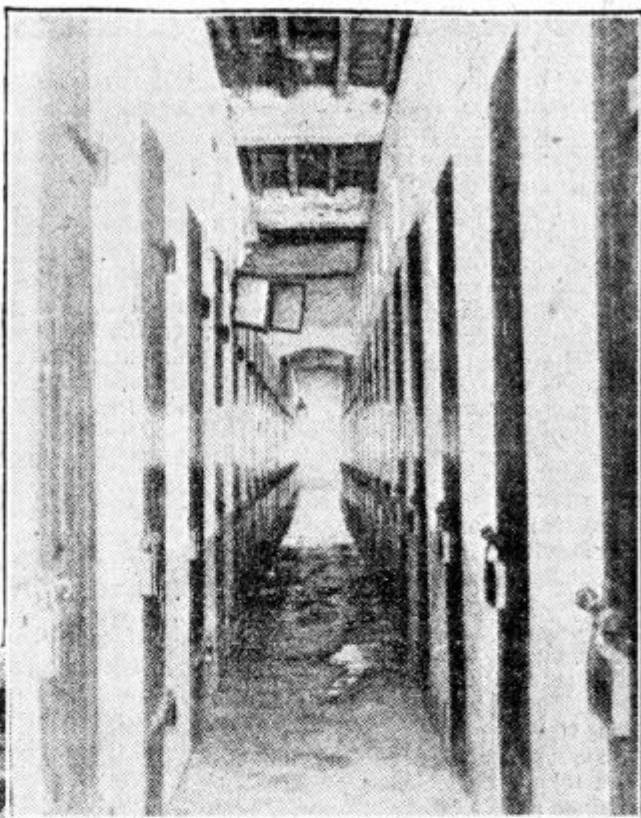
Vsekakor so torej zadnji dnevi januarja za astronome pomemben datum. Z vseh koncev našega sveta se bodo v teh dneh upirali na določeno mesto nebesa veliki teleskopi; težavna in zapletena merjenja, fotografiranje in dolgotrajni računi bodo brez dvoma obrodili znanosti o osolnčju kos dobrega plodu.

Henri Bellon

Moje življenje na Hudičevem otoku

Franc Henri Bellon, ki je preživel enajst let v deportaciji in se je nedavno vrnil v Francijo, popisuje v naslednjem strašno življenje na Hudičevem otoku.

Zgoraj:
Hodnik s celicami v jetnišnici na Guyani

Spodaj:
Pogled v spalnice jetnikov

Svet je menda že pozabil, da so še vedno Hudičevi otoki, odkar je bil pred tridesetimi leti pomiloščen kapetan Dreyfuss. V sramoto človeštva je treba povedati: ti otoki so še vedno in prav nič se ni spremenilo na njih.

Mislite si ozek skalnat otok, 800 m dolg in 200 m širok z nekaj kokosovimi drevesi na rebrih — in neznosna vročina, ki privede človeka na rob

sojenj na dosmrtno ječo, ostanejo na otoku. Ko sem dospel jaz, ki so me po nedolžnem obsodili zaradi izdaje, z ladjo na otok, je bilo tam 36 zločincev. Ko sem se po letih vračal v domovino, jih je bilo tam samo še deset. Kmalu pa jih bo samo devet, kajti enega so sojetniki »obsodili na smrt«, ker je izdal tovariše, ki so skušali pobegniti. Nekega dne bodo našli moža v koči z nožem v srcu mrtvega.

blaznosti. Poleg tega surove paznike, slabo hrano, črni obup na dosmrtno ječo obsojenih. Vse to si mislite in dobili boste približno sliko o strašnem življenju na otoku. Vedeti je treba, da je glavno kaznišiško poslopje, v katerem je prostora za nekaj tisoč jetnikov, več milj oddaljeno na glavni plaoti za Cayenne, glavnim mestom in pristaniščem francoske Guyane. Le izdajalci in nekaj morilcev, ki so ob-

Imel sem »srečo«, da so me zaprli v celico, kjer je svoje čase bival Dreyfuss, pozneje pa Ullmo. Slednji je bil mlad francoski mornariški častnik, ki je zapadel uživanju opija ter je po naročilu lepe pustolovke »La Belle Lisson« ukradel kapitanu na ladji tajni kodeks in ga skušal prodati.

Ta celica je imela, kakor vse druge, stene iz betona ter je merila 18 kvadratnih čevljev. Od ostalih prostorov

Jo je ločila močna železna mreža. Ko je bival v tej celici Dreyfuss, so ga v sosednjem prostoru noč in dan stražili paznik in trije tajni uradniki, vsi oboroženi s samokresom. Postelja v njegovi celici je bila pritrjena k steni, kakor je še danes in vsako noč so Dreyfussu priklenili noge z lisicami ter jih privezali za železen drog. Celica je obdana z 18 čevljev visoko ograjo. Kadarkoli je prišel tod mimo čoln, so Dreyfussa privezali, ker so se bali, da ga ne bi odvedli. Dovolili so mu le, da je smel v družbi štirih oboroženih paznikov iti čez skale. Edino kar je smel, je bil njegov sprehod v oboroženi družbi do skrajnega konca otoka, kjer si je postavil nekako klop iz kamenja, ki stoji še danes. Nesrečni mož je preživel tu strašne ure. Za vsako malenkost je bil kruto kaznovan, zasramovan in zaničevan. Vse to je zabeleženo v službenih spisih jetnišnice. Dreyfussova afera je nekoliko izboljšala razmere na otoku. Že Ullmo, čigar krivda je bila vsaj tako težka kakor domnevna krivda Dreyfussa, je bil deležen milejšega postopka. Smel je sprejemati denarne pošiljke z doma, smel je negovati vrtič in se baviti s kurjerejo. Po trinajstih letih je poskusil obupani mornariški

častnik stavkati z gladom. Znani bandit Beboe in kaznilniški zdravnik dr. Rousseau sta ga negovala mesece in mesece, preden si je nekoliko opomogel. Stari duhovnik Fabre je imel z Ullmom toliko sočutja, da je izposloval zanj pri guvernerju ugodnost zakona iz l. 1873., ki določa, da se jetnik po petih letih dobrega vedenja lahko premesti v Cayenne. Na to ugodnost je moral čakati Ullmo 13 let. Zadnjih pet let je zaposlen v neki veletrgovini v Cayenne.

In beg? Ne mislite, da je mogoče iz tega pekla pobegniti živ! Mnogim se sicer posreči, da pobegnejo z otoka — a ti postanejo pozneje žrtve viharjev na morju ali pa jih požro morski psi.

Jetniki, ki snujejo pobeg, navadno ne mislijo na ovire. Če se jim beg ponesreči in jih zopet ulove, morajo računati, da bo njih jetniška doba podaljšana in poostrena. Lahko bi seštelili na prstih ene roke vse one, ki so v zadnjih petdesetih letih pobegnili z otoka. Po moji sodbi so pazniki stokrat slabši od jetnikov. Ponašajo se z naslovom lovcev na ljudi in se bahajo s postavno dovoljenimi umori. Poznam paznika, ki je srečal tri jetnike, katere je poslal guverner s hrano do kopalcev zlata. Paznik je oropal ne-

RAZVOJ LETALSTVA

Pa ljudje so mislili, da so ptice v tesnejšem sorodstvu z bogovi nego ljudje. Zanimajo se opazovali njihovo letalsko umetnost. Njih nenavadni glasovi so jim segali globoko v dušo. Nositi okras iz njihovega pisanega perja je bilo znamenje odlike.

Praljudje so verovali, da ima čudno vedenje in ravnanje ptic poseben, skrivnosten pomen; zato so jih napeto opazovali. Razvila se je vera, da bi človek lahko govoril s bogovi, če bi znal jezik ptic.

srečneže Vzel jim je 500 frankov in ko je opazil, da imajo pri sebi še nekaj drobiža, jih je pustil, da so odri-nili s čolnom od brega; nato pa je streljal v hrbet in ustrelil vse tri. Mrtvim je vzel še tiste beliče, se vr-nil domov in se ponašal s svojim »či-nom« Ne mislim, da so jetniki sami angeli. Večina njih so morilci in raz-bojniki, izmeček človeštva. Krajšajo si čas z igranjem popivanja in pre-tepanjem in kadar se vsega naveliča-jo, se ropajo in more med seboj. Toda ne govorim o večini, temveč o onih, ki niso zaslužili tako hude usode.

Opravljanje

(švedski napisal H. Zetterström.)

Tudi neomadeževani ljudje so lahko žrtev opravičencev. Na primer jaz.

Pred nekaj dnevi sem bil v družbi očar-ljive mlade dame, ki je nenadno rekla:

»Tako smešno zgodbo sem slišala o vas. Ali je resnična?«

»Ne, zlagana je. Kakšna pa je?«

»Takole sem jo slišala: neki dan, ne vem kdaj, ste obiskali mlado ženo, ki ste ji izročili lepo rožo v loncu.«

»To bi znalo biti. Ali je bila hortenz-ija?«

»Tega zgodba ne pove. In da ste bili ne-kaj ur pri dami...«

»Njen mož torej ni bil doma...«

»Pri odhodu ste spet vzeli lonec z rožo in rekli: najbolje je, da nesem to stvar zopet nazaj.«

»Nazaj?« je rekla mlada dama začude-no.

»Da, milostiva, vzel sem jo z odprtega okna v pritličju in vam vendar ni na tem, da jo ukradem.«

»Ali je zgodba resnična?«

»Zlagana je od začetka do konca. Sicer pa lonec z rožo ni stal v pritličju, temveč v prvem nadstropju.«

Najlepši demant na svetu

Nosila ga je angleška kraljica na slav-nostni pojedini, ki sta jo lani v no-vembru priredila v palači v Buckinghamu kralj in kraljica radžam in maharadžam indskim, bivajočim v Londonu, da se udeleže imperijske konference. Velikanski demant — nikoli ni nihče izoblikoval mogočnejšega — sluje pod imenom »Cullinan« in spada med kronske dragulje. Tudi indski principi so pokazali svoj sijaj. Vsak je bil v svečani opravi, svileni obleki raznih barv, ukrojeni po šegi posameznih držav in obsuti z dra-gimi kameni. Ob tej priliki so rabili slavno posodo od čistega zlata, stregli pa so lakajl v škrlatnih livreh z naramniki.

V SLIKI IN BESEDI

Ptice so prihajale z neba. Očividno so prinašale sporočila bogov; tako je človek prišel do naziranja, da so ptice modrejše od njega samega in da vidijo v bodočnost. Mar niso napovedovale vremena?

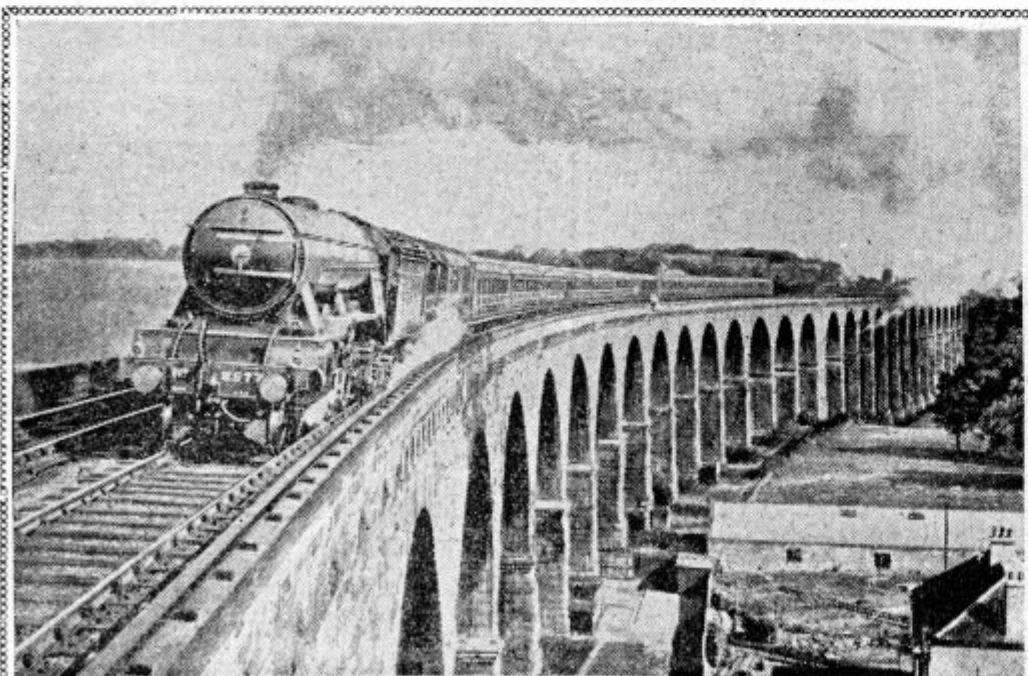
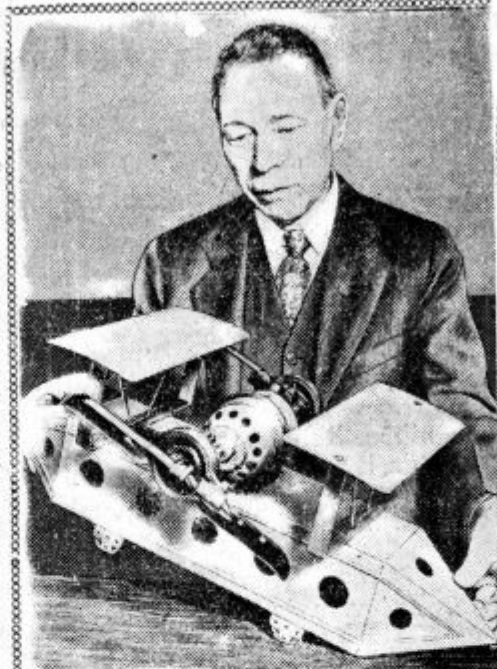
Sloves preroških zmožnosti ptic je naposled zbudil v človeku vero, da bivajo v njih duhovi. Jel je želeti, da bi jim postal enak. Nekateri rodovi so si celo lastili pred-nost, da so potomci ptičjega boga.

SLIKE IZ ŽIVLJENJA IN SVETA

V zgornji vrsti: Brazilski državni predsednik dr. G. Vargas v »Beli hiši« v Rio de Jan. min. predsednik Tardieu v Švici. — Ameriški inženjer Johnson, izumitelj novega tipa letala, letno ko ptič. — Moderna Japonka na javnem zborovanju.

V spodnji vrsti: »Leteči skot«, najhitrejši vlak v Evropi, prevozi 87 km na uro. — Nova moda. — Vroče-krvni Berlinčani se kopljejo v zamrznjeni Sprevi.

KRIVDA ELIJA PILONA

Spisal Ivan Podržaj

Roman

2. nadaljevanje

Pesmi je bilo konec. Dvoje, troje rok je zaploskalo. Medlo, pijano. Mary se je brezbrizno priklonila in odšla v kabinet za artistke. Nihče se ni ozrl za njo.

— Vidite, je dejala debeluška.

— Kaj?

— Šla je. Ni prosta.

Elij je vstal, da se znebi njene roke, ki je potrkvavala s prsti po njegovem kolenu.

— Kam, gospod? Noter ne sme nihče. Red je tak.

Elij se je oziral po dvorani, kakor da išče znancev.

— Ostanite tu! Pri meni.

Elij bi bil najrajši izginil. Tako zoprno mu je zvenel debeluškin glas. Vendar jo je vprašal:

— Ali se ne vrne več?

— To bi bili morali vprašati njo. Kaj vam je do nje? Sedite in ne stojte!

Elij je sedel in pogledal na uro.

— Vas čaka žena? Ljubica morda?

Elij je zaokrožil oči in stisnil ustnice.

— Kdaj ste se spoznali z Mary? Na cesti?

— Nocoj.

— Nocoj? Hm...

— Snoči, sem hotel reči.

— In ste že zaljubljeni?

— Prav nič. Niti malo.

Orkester je zaigral. Foxtrot: Warum ach quälst du mich?

Pristopil je mladenič, tenak ko sveča. Debeluška je morala ž njim.

Elij je poklical natakarija in zahteval račun.

— Že? Ne boste počakali dame?

Elij je pokazal z očmi na plesočo debeluško.

— Razumem, je rekel obzirno natakarij, pobral denar in se lakajsko priklonil za napitnino.

Godba še ni prenehala, debeluška pa je že stala pred njim in ga vprašala z užaljenim glasom:

— Vi ste plačali? Odhajate?

— Ne še.

Sedla je na svoj stol, poklicala natakarija in naročila:

— Šampanjca!

Natakarij je stal tesno ob mizi, si gladil sveže obrito brado in zrl zviška na Elija.

— Prinesite! je velela debeluška.

Elij je prikimal.

— To je dogodek, gospod! Kar tako ne boste ušli naši Mary! je rekla debeluška in vzela cigareto iz njegove doze.

— Prižgite! se je naslonila s prsi na njegovo desnico.

Elij je ostal miren. Skušal je z levico prižgati vžigalico, pa mu ni uspelo.

V tem trenutku je prišla Mary. V novi rdeči obleki. Videla je položaj in vprašala:

— Kje je moj šal?

Elij je obzirno iztrgal roko izpod prijetnega bremena, skočil po šal in ga izročil pevki.

Ko je natakar postavil na mizo šampanjca, je pogledala Mary Elija in svojo tovarišico ter rekla:

— Tako?

Debeluška se je zasmejala:

— Pomisli, Mary, naš gospod je hotel oditi! Kaj praviš?

— In je ostal tebi na ljubo? Lepo.

Elij je bil v zadregi. Molče je pogledal Mary, ki je segla po njegovi dozi in hladno vprašala:

— Smem?

Prižgal ji je cigareto in se z mezincem oklenil njenih prstov. Mary je odkimala in odtegnila roko.

Elij je opazil in čutil, da se je Mary docela spremenila. In tako lepa je bila v svoji rdeči obleki, brez diadema v laseh, ki jih je bila počesala in vtaknila vanje svež rdeč nagelj. Govorila je tiho in le redko se je nasmehnila. V njenih velikih brušenih očeh je plala zaždržana žalost, ki jim je dajala še čarobnejši blesk. Večkrat si je nervozno popravila obleko na prsih, se izogibala njegovih pogledov in prižigala cigareto za cigareto. Zaman jo je skušal razveseliti s prisiljeno šegavostjo. Iskal je besed in prilike, se nagibal k njej, ji izkazal nešteto malih prijaznosti, ona pa kakor da ni več v njegovi družbi, ki si jo je bila sama želela.

Prišel je ruski emigrant s pladnjem, navrhanim z nagelji in vrtnicami.

— Izvolite? je prosil Elij pevko, ki ni hotela niti pogledati na rože.

— Meni! Nagelj in vrtnico! Kakšne barve, gospod? je rekla debeluška in izbirala med rožami.

Elij je slišal njeno vprašanje, pa je molčal in proseče gledal Mary v oči.

— Rdeče, kaj ne? si je izbrala debeluška nagelj in vrtnico.

— V zameno. Prosim! je silil Elij.

Mary je spregovorila:

— V kakšno zameno?

Elij je pokazal na nagelj v njenih laseh. Mary se je nasmehnila.

— Ali naj vam izberem jaz? Katero želite?

Mary ni odgovorila. Segla je na pladenj in vzela belo vrtnico. Položila jo je predse na mizo in rekla tiho:

— Hvala.

Potem je spet molčala, kadila in navidezno poslušala debeluško. Elij je videl, da so niene misli odsotne in žalostne.

— Zakaj ne piješ, Nina? je rekla, pokazala Eliju, naj natoči in segla po čaši.

— Na srečo! je nazdravil Elij.

— In na ljubezen! je vzkliknila Nina.

— Ljubezen? je rekla zaničljivo Mary, se nagnila nazaj in se zamajala s stolom.

— Ne verujete v ljubezen? je vprašal Elij skoro boječe.

Mary se je smejala, prijela belo vrtnico in rekla:

— Ljubezen? Poglejte! je pokazala z vrtnico v roki na gospode v dvorani.

— Jaz pa verujem v ljubezen! je poudarila Nina, izpila šampanjec in se prijala za boke.

— Nismo vsi enaki, je kratko odvrnil Elij, pobral vrtnico, ki je padla pevki iz roke, in jo položil v njeno naročje.

Gospod, ki je bil prej v fraku in z rožo v gumbnici, je naznanil zadnji ples. Dame volijo! je zakričal in izginil iz dvorane.

— Bedasto! je vzdihnila Mary.

— Vi ne plešete? je vstala Nina, oplazila s prsi Elija in stopila k bogatemu, neoženjenemu odvetniku. Orkester je zahreščal: Gehst du mit nach Honolulu?

— Hvala, Mary, je prijel Elij njeno roko in jo naglo poljubil.

— Ste se zmenili z Nino?

— Za božji svet, Mary! Kaj mislite?

— O... nič...

Elij je še vedno držal njeno roko.

— Pridite jutri! Zanesljivo!

Elij se je spomnil Nininih besed, da Mary nocoj ni prosta. Nekaj žalostnega in upornega se je zagrizlo vanj.

— Pridete? je ponovila.

— In zdaj?

— Zdaj je konec.

— Kje stanujete? ... Jaz sem sam...

Sunkovito mu je odtegnila roko.

— Ne mislim...

— Nimate kaj! je rekla resno in vstala.

Tudi on je vstal.

— Mary?

— V redu.

— Motite se. Trenutek, Mary!

— Merci bien!

In ni je bilo več.

4

Zunaj je deževalo. Ceste, ki jih je bil pokril svež, moker sneg, so sličile zamrzujočim kanalom. Redke so bile svetiljke, ki so kazale pot redkim ponočnjakom.

Elij je stopal proti kolodvoru. Počasi, neokretno. Dež mu je rosil v oči in pral z gorečih lic rdečico nočne zmote. Pred hišo v Škofji ulici, kjer je bil snoči gledal na temna okna, je postal. Snel je naočnike, si obrisal obraz in zrl na okna. Vse tiho in mirno.

— Marija! je vzdihnil.

In zdelo se mu je, da jo vidi, čisto in lepo, v postelji, z glavo nagnjeno proti posteljni omarici, kjer stoji njegova slika. Roki ima prekržani na srcu, kakor da se boji črnih senc, ki se plazijo v obliki temnih misli v njeno dušo. Odeja ji je zdrknila ob strani in ji odkrila noge, ki jih je že tolikokrat poljubljal in jih oboževal v omotici zaždrane strasti.

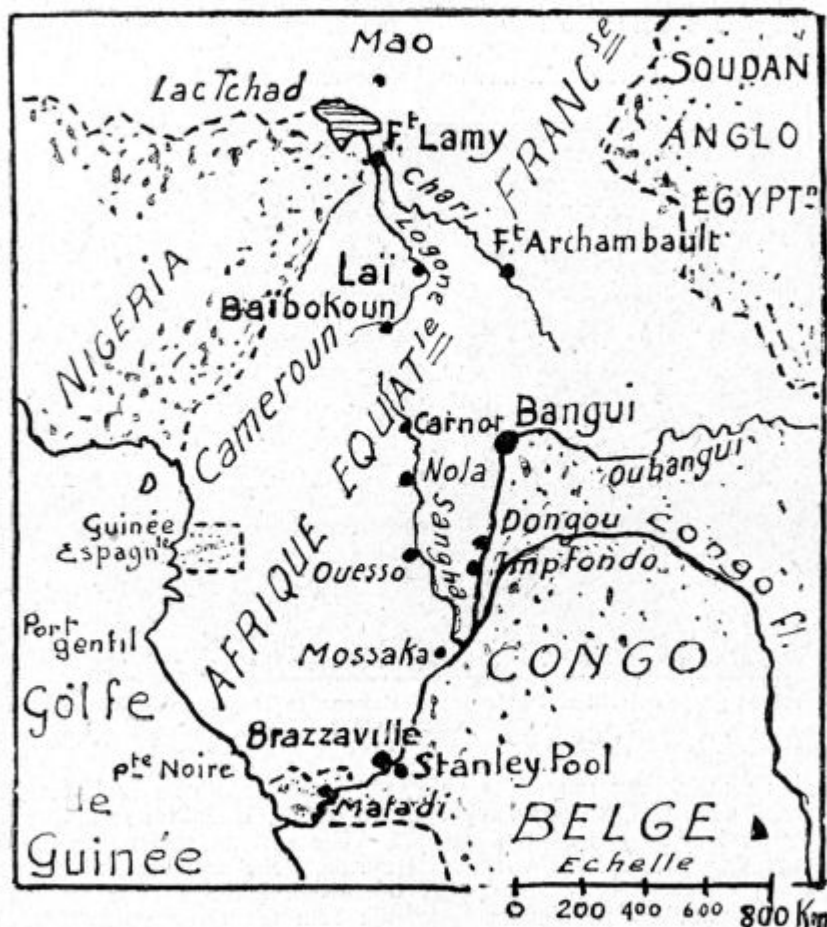
— Marija, duša moja! je govoril v mislih. Oprosti moji žalitvi, odpusti moje grehe! Prenaglil sem se. Žalost me je prehitela. Preveč te ljubim, da bi mogel živeti brez tebe! Lahko noč, duša moja, lahko noč!

Jean Thomas

Po Kongu skozi pragozdove

Iako smo še nekako deset dni plovili po reki,* preden smo dosegli Uesso. V oktoberskem solncu so se na obeh straneh veletoka kopale v prijetni toploti redke vasice s podolgovatimi kočami, zne-

žine. Kadar se ustavimo za nočni odmor, nas jamejo iz vse mogočega močvirskega zelenja, trsja in grmičevja neusmiljeno napadati armade komarjev, ki jih včasih spremljajo tudi roji živobarvnih metuljkov.

šene skupaj večinoma iz blata. Vzrok redke naseljenosti je velika umrljivost v teh krajih. Morda ljudje preveč trpe ali pa jih pobira vroči veter, ki veje od belgijskega Konga. Najbrže pa oboje.

Kongo se tod odene v prelesto bogat nakit. Razširi se in razlije v neskončnost pragozda. Le sem pa tja še srečamo kakšen čoln, ko se prikaže izza gostega zelenja, ki obrobja bre-

Kakor kosi suhega preperelega lesa plavajo po vodi leni krokodili.

Mahoma pa se zrak ohladi, dvigne se močan veter. Nad nami zapleše tornado, se zopet oddalji in nebo nas oblije s ploho dežja.

V Mossaki se poslovimo od Konga. Naš parnik Colonel-Klobb žalostno zatuli in odplove dalje v smeri proti spodnji Sanghi.

Povsod vladata bujnost in mir ekvatorskega podnebja. Reka se razliva vse dlje in dlje po pragozdu, med gosti

* Glej v prejšnji številki »Eno leto v osrednji Afriki«.

zelenje in živo rdeče cvetje. Po drevju skačejo opice od veje do veje. Redke ptice: orli, vodomci in kanarčki se plaho umikajo. Zdaj pa zdaj se začuje iz gozda melanholična pesem »gasandžije«, instrumenta domačinov, ki je nekoliko podoben mandolini, in tišino pretrgajo divji kriki, ki ne ponehajo vse dotlej, dokler ne ugasnejo naši ognji.

Na postanku v Pizundi nam ponoči prodajajo na bregu reke čepeči domačini ob medli luči svetilk rože, prekajene ribe in posušene termite.

Še dva dni in dve noči pa pozdravimo Uesso. Ko je bila tod razglašena vojna napoved, so se prebivalci navdu-

nili na krovu parnika »Sembé«, ki je siromašen bratec Colonela-Clobba, katerega sem zapustil na Kongu. Kmalu nas začno neusmiljeno nadlegovati komarji. Neka domačinka me zdajci energično tlesni po hrbtu. Kaj mislijo postati tako domači z menoj? sem se vprašal. Kaj še! Pod nos mi pomoli svojo črno dlan, ki se je drži razmazana muha ce-ce.

Naša ladja se bori z razpenjeno reko z ono boječo previdnostjo, ki je lastna samo starcem. Zvečer, ko pristanemo na bregu, se napotim v pragozd oborožen s puško in brlavo slepico. Boriti se moram z bojevitimi mravljami magna-

Prvi bivol, ki ga je ustrelil naš avtor Jean Thomas (s tropskim klobukom ob ustreljenem bivolu)

šeno vrgli na meje Kameruna, kjer so hoteli zavzeti neko nemško postojanko. Našli so prazno in so jo nemoteni zasedli. Drugi dan so jih našli vse poklane.

Uesso je po vnanjosti popolnoma sličen vsem večjim krajem v srednjem Kongu. Ribolov je tod zelo bogat, toda precej zanemarjen. Domačini love še prav tako, kakor oni v starih časih, ko je bila šele odkrita notranjost Afrike. Treba bi se bilo vsekako pobrigati za izboljšanje, zakaj črnici so tod jako siromašni, nekateri imajo samo po nekaj kokoši in nič drugega. Zaradi tega so prestradani, slabotni in silno izumirajo.

Od tod sem se napotil skozi pragozd proti gornji Sanghi. Bil sem edini pot-

ni, ki mi skušajo za vsako ceno zadržati pot. No, zaenkrat se jim ne posreči.

Višje gori na reki postane pokrajina gorata. Reka se divje peni v svoji tesni strugi. Ladja se vsa zasopla poganja sem ter tja z uprav akrobatsko spretnostjo. Ponoči pa, da si nekoliko počije od razburjenja, jo ubere kar naravnost, na slepo v poplavljeni pragozd, kjer seveda zaide in jo krmar le z največjim trudom privede nazaj v strugo.

Domačini nas povsod sprejemajo jako prijazno. Najbolj počaščenega pa sem se čutil pri glavarju Makotu, ki me je pričakal oblečen v kolesarski kroj in me spremil v svojo kočo, ki je bila vsa pregrnjena z majhnimi zastavicami. Ves čas me je imenoval guvernerja. V

Noli se konec novembra konča moja papiroplavna po reki. Od sedaj naprej sem potoval peš, deloma pa s čolni v spremstvu svojih nosačev proti kotlini gornje Logone, ki je nekakšno predsojbe Čadskega jezera.

Upravni uradniki in agenti velikih kolonialnih družb so mi povsod skušali olajšati potovanje. V njih družbi sem prebil nekaj prav prijetnih ur.

Nekdo izmed njih mi je v prijetnem ekvatorskem mraku pripovedoval zgodbo vstaje v gornji Sanghi leta 1928.-1929. Med imenitniki, ki so takrat vodili vstajo mi je omenil nekega zanimivega Karinuja, ki ni mislil toliko na klanje in pobijanje belcev, kolikor na zvezo z njimi, da bi z njihovo pomočjo ustanovil kraljestvo Baye, ki bi mu bil on sam poglavar. Njegovo kraljestvo naj bi bila nekakšna pravljicična dežela, kjer bi se po potokih prelivalo palmovo vino, in bi gazele same letele pod krogle in puščice. Ta gospod se je k sreči razumel na umetnost govorenja s trebuhom, kar mu je včasih prav dobro služilo. Zaprl se je v svojo kočo, iz katere so potem slišali domačini njegove tajne razgovore z duhovi. Dal si je narediti tudi nekakšno prižnico, kakršne imajo misijonarji in je z nje razlagal

zaupljivim pristašem, da je izumil nekakšen prašek, ki bo izpremenil puške belcev v neopasne pihalnike in da bo zatiralce pognal v beg kakor splašene kokoši in jih izpremenil v opice. S takim čvekanjem sicer ni dosegel mnogo, toda njegovi verni pajdaši so mu prinašali vsaj živeža, da ni v bogastvu svojih idej umrl od lakote.

Karinu je pozneje padel v neki bitki, ki jo je vodil proti vstašem poročnik Boutin, eden tistih umetnikov v pomirjevanju črnih prenapetežev, ki sem ga imel pozneje še enkrat čast srečati na potovanju.

Sem pa tja sem uprizoril tudi kak lov, da nekoliko razvedrim svoje čolnarje. Najrajši sem lovil ponoči, pri luči slepice. V okolici Komaja sem pobil prvega bivola. Bila je to jako naporna ekspedicija po močvirjih in goščavah. Mahoma sem v temi zapazil blesk dvojice diabolčnih oči, ki sta se hipnotično uprli vame. Sprožil sem kar na slepo. Splašena čreda se je z oglušujočim topotom razbegla po gozdu, le moja žrtev je nepremično obležala na tleh. Nihče ne more opisati mojega veselja nad krasnim plenom, ki mi ga je prvokrat naklonila lovska sreča v divjem afriškem pragozdu.

AKO · ŠE · NE · VEŠ

Belinogram

Že nekaj časa lahko opazuješ v francoskih listih slike, ki sicer niso jasne, so pa navadno posnete še istega dne. Pod njihimi stoji oznaka »par belinogrammes«.

Belinogram je izum francoskega učenjaka Belina. Če hočemo odpisati sliko, moramo imeti oddajno postajo — poseben avto, ki potuje iz kraja v kraj, in sprejemno postajo v fotografskem oddelku dnevnika. Recimo, da je avto v Beogradu, kjer se gode važne reči. Fotografi-reporterji prinašajo slike v avtomobil, ki je zvezan po telefonu z Ljubljano. Oddajalec v avtomobilu ovije navadno fotografijo okoli valja oddajnega aparata in pokliče Ljubljano.

V Ljubljani se odzovejo, oddajalec pretakne stikalo, zaradi česar uravna oba aparata, oddajnega in sprejemnega, na iste tresljaje, t. j., da se oba valja, oni v Beogradu in drugi v Ljubljani, vrtita istočasno.

Ljubljana? Začnite: belo in črno!

Oddajalec pošlje postopoma vse odtenke teh barv, tako da dobi njegov tovariš v Ljubljani točen načrt. Isti nato zapre oddajno luč, da Ljubljančan ve, kdaj bo pričelo oddajanje. Nato uravna valj, odpre

luč in fotografija se začne vrteti pred fotoelektrično celico, ki pretvori fotografske vrednosti v električne.

Prenos fotografije 10×15 cm traja 7 minut. Dogodek, ki je bil pred dvema urama fotografiran v najoddaljenejšem delu države, pride s telefonom in novim izumom v najkrajšem času v časnike.

Ko je oddajalec uravnal oba aparata na iste tresljaje, je sprejemalec pripravil sprejemni valj. Še prej je uredil premikanje svetlega čopiča na svoji barveni lestvici. Ko se prične oddajanje, odpre sprejemni valj, v katerem je navadna fotografska plošča in ko je prenos končan, jo razvije kakor vsako drugo.

Sedaj imajo novi izum dnevniki »Matine«, »l'Intransigeant« in veliki sportni tednik »Match«.

Rr.

Louis Kohl

Sveta nesnaga v Indiji

Dan na dan se zgrinjajo indski verniki iz vseh krajev neizmerne dežele v mesto Benares, da se okopljejo v sveti reki Ganges. Prihajajo z železnico in na vozeh, prinašajo jih na nosilnicah, večinoma pa romajo peš, a najpobožnejši in najbolj prismojeni med njimi se praplazijo celo po vseh štirih. Prihajajo ljudje vseh stanov, vseh plemen in verskih sekt, bogataši in siromaki, stari in mladi, sveti asketi prav tako kakor oderuhi, tatovi in morilci. Vse navdaja ista želja in isti sen, ki se zanj ne strašijo ne stroškov ne naporne poti. Včasih romajo na stotine kilometrov, tedne in mesece, preden dosežejo svoj cilj. Včasih pripelejo s seboj celo mrtvece, da raztrosijo njih pepel po sveti reki.

Po širokih stopnicah, ki vodijo v Benaresu k bregovom svete reke, se noč in dan gnetejo nepregledne množice ljudi. Pisana množica kričečih barv, ki se prelivajo v solnčnem žaru. Svilena oblčila se mešajo z umazanimi cunjami. Mladenci razgaljajo svoja mršava telesa. Mlada, do vratu zakrita dekleta sipljejo v reko dehteče rože. Stare ženice klepetajo in opravljajo, kakor povsod, sivolasi starčki, ki so se še ob enajsti uri potrudili na blagoslovljeno pot, si umivajo svojo zelo usnjato kožo, ki je zgrbančena kakor pri starih slonih. Vse to pa se vrši tiho in nekam svečano. Nikjer ni čuti tistega prešernega smeha kakor n. pr. v evropskih kopališčih. Kopanje je sveto opravilo, ki prinaša na zemlji srečo, po smrti pa vso lepoto drugega sveta. Tod si ljudje čistijo duše, za umazanost jim še malo ni mar.

V pestri množici, ki se nenehoma menjava, pa so tudi tipi, ki se vedno ponavljajo. To so zajedalci pobožnosti: berači in asketi, ki se poznajo po svojih rumenorjavih oblačilih. Njih telesa so vedno namazana s pepelom in pripadniki posameznih verskih ločin se razlikujejo po znakih, ki jih imajo začrtane na čelu. Ena izmed sekt ima n. pr. rdečo liso, obrobjeno z dvema belima marogama, ki pa — bog ne daj — da bi bile napravljene z navadno barvo, kakršna se dobi pri trgovcih. Bela barva je ilovica iz svetega ribnika Dvarga, v katerem so se utopile zaljubljene pastirice, ko so zvedele za smrt lepega boga

Krišne, ki ga še dandanes ljubijo vse indske žene in o katerem sanjajo vsa indska dekleta.

So pa druge verske ločine, ki globoko prezirajo čistilce mehkužnega ženskega boga. Tako n. pr. Sivaiti z dvema prečnima lisama, ki si jih s pepelom zarišejo na čelo in še mnogo drugih, ki se vne-majo za prav tako fantastične verske nauke, kakor so fantastična njihova verska znamenja. Toda naj se še tako ločijo po svojih nazorih, vendar imajo tri skupne lastnosti: vsiljivost, klepetavost in umazanost.

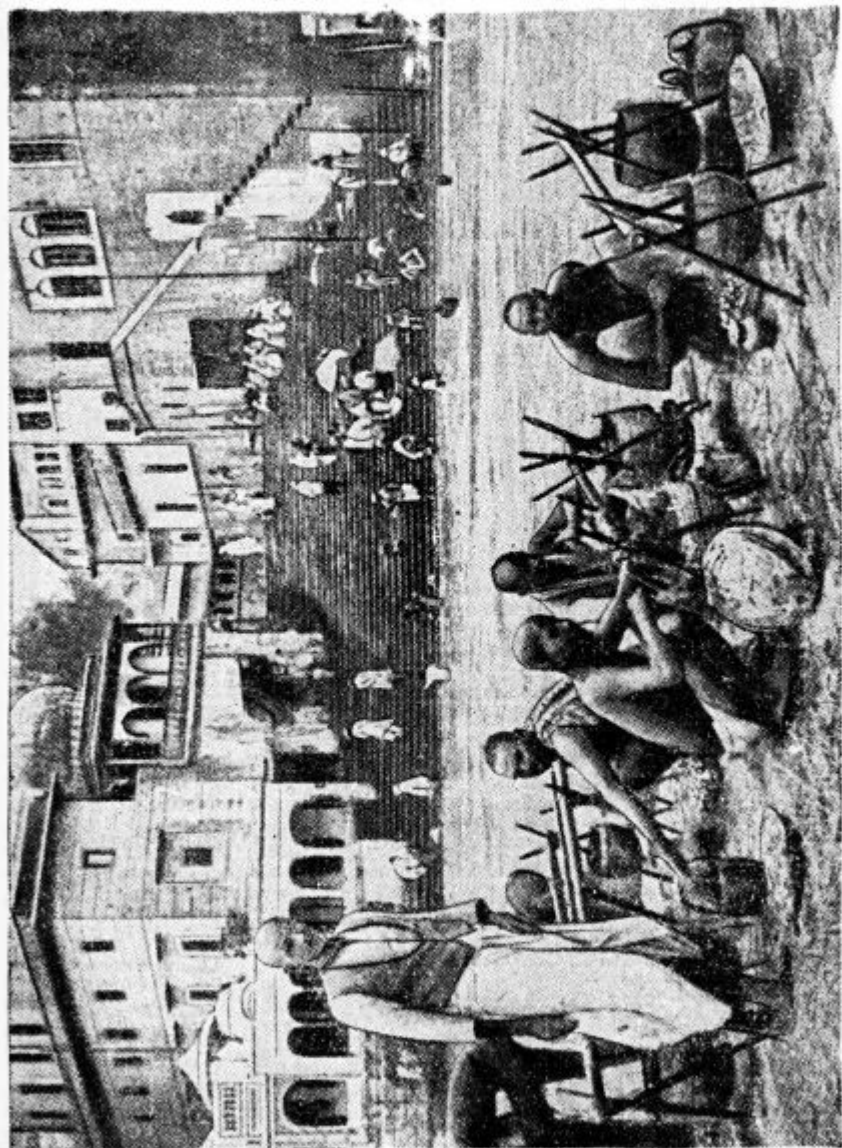
Sveta nesnaga, to je najočitnejše znamenje tega mesta. Nesnaga je vsepovsod, zakaj vse je tako sveto in čistiljivo, da se nihče ne drzne čistiti. Tod so živeči vedno tako sveti in učeni ljudje, da bi bilo greh misliti na čistočo minljivega telesa. Tod, med pobožnimi in učenimi možmi velja zgolj čistota duše, a telo s svojimi malenkostnimi poželjenji in boleznimi naj propade, ker itak ne zasluži boljše usode. — In tako je počasi postala nesnaga simbol vsega pobožnega in modrostnega mišljenja.

Bogovi, zlasti indski, pa tudi niso vedno izbirični. Zadovoljni so, da jim ljudstvo prostovoljno nekaj daruje (potrpežljivo indsko ljudstvo, ki s tolikšno vnemo robota za svoje zemeljske in nebeške gospodarje). Morda pa nesnaga bogovom celo prija. Bogovi so vedno neprozorni in se nemara zaradi tega boje čiste vode. Vrh tega pa so se indski bogovi tudi že postarali. Celo najkrvoločnejši med njimi, kakor Šiva in Kali, ki so včasih zahtevali človeških žrtev, so izgubili zobe in s tem tudi energijo. Od vsega nekdanjega sijaja jim je ostala samo še nesnaga.

Zaradi tega se v Benaresu prav dobro počutijo. Njih templji, ki predstavljajo tako čudovito ganljive umetnine, čuvajo v svojih mračnih hramih umazanost celih stoletij. Da se v njih še bolj poudari značaj domačnosti, zato skrbje tudi svete živali: Svete opice, ki se igrajo po templjih, raznovrstne ptice ali pa svete krave, ki se trumoma sprehajajo po cestah, puščajoč za seboj, kar in kjer se jim poljubi. Toda najbolj umazana je vendarle sveta reka, ki se ji prav nič ne pozna, da izvira daleč, daleč od Benaresa kot srebrn studenček v na-

ročju Himalaje, kjer jo nazivljejo še deviško boginjo Gango. Na svojem dolgem teku po ravnini se silno spremeni. Vanjo se stekajo odpadki neštevilnih mest in vasi, tako da priteče v Benares kot pravcati muzej bacilov. Spremenila se je v ostudno in smrdljivo brozgo, v katero se vsi blaženi potapljajo stotisoči

smrad. Zadovoljno in pomirjeno zapušča sveto reko in odnaša iz nje milijone in milijone zavrtnih bacilov. Odnaša jih s seboj v templje, kjer daruje bogovom cvetic in še dalje v tihe domače vasice. Ko posedajo potem romarji zvečer pred svojimi kočami, pripovedujoč domačim o svojih doživljajih na potovanju, oprav-

Sveta reka Ganges pri Hardvaru. V ospredju na malem otoku vidimo romarje, zajemajo s pletenkami sveto vodo, da jo ponesejo na svoje domove. V ozadju pod velikim stopniščem izpolnjujejo romarji svoje verske kopalne dolžnosti.

vernikov. Nežne dekliske roke sipljejo vanjo rože: lotos in jasmín. Toda blagodejne vonjave cvetic ne morejo zaštetiti smradu, ki ga voda izpuštevata.

Reka smrdi, še bolj pa smrde mrličji, ki jih sežigajo na stopnicah ob njenih bregovih. Ljudstvo pa blaženo vdihava

ljajo bakterije svoje neslišno in nevidno delo. In ko mine leto je marsikatera teh vasic že napol prazna. Bacili so končali svoj posel...

Sveta nesnaga neizprosno izterja svoj tribut. Postala je najkrvoločnejše božanstvo indskega ljudstva.

DNEVA NE POVE NOBENA PRATKA

Claude Anet

9. januarja je nenadoma preminul v Parizu pesnik in časnikar Claude Anet, s pravim imenom Jean Schopper, rojen 1873 v Mogesu v Švici.

Anet je bil eden najbolj čitanih pisateljev sodobnega časa. Če si je v mlajših letih pridobil slavo z romani »Petite Ville«

(1901) in »Les Bergeries« (1904) ter je v njih izvrstno naslikal francosko provinco, in s potopisoma »Voyage ideal en Italie« ter »La Perse en automobile«, je krenila njegova pot v zrelejših letih v novo smer, ki mu ni prinesla zgolj novih aspektov in pobud za literaturo, ampak dala njegovim delom tudi čisto novo vsebino.

Svetovna vojna in povojni dogodki so pozvali v metež vojne in revolucije resnične pesniške talente v Franciji, ki so prikazovali strahote velikega časa. Vojna je odpravila prej običajno reportažo, ki se je zadovoljevala zgolj s surovim opisovanjem vnanosti. Vojna je zahtevala od svojih opisovalcev globljega psihološkega pogleda, ljudi, ki so bili sposobni risati duhovne in moralne zablude sodobnega človeka. Usoda je privedla Aneta v Rusijo, kjer je bil dopisnik pariškega dnevnika »Petit Parisien«. Vojna mu je onemogočila povratek v Francijo. In tako se je zgodilo, da se mu je v Rusiji rodila misel novega romana, ki je nesel njegovo ime po vsem civiliziranem svetu. Nastalo je delo »Ariane, jeune fille de Russie«, roman, čigar osrednja oseba je očarljiva Rusinja z močno duševnostjo in čutnostjo. Tako je nastal tip nove, ne samo ruske, ampak vobče moderne ženske.

Pot, ki jo je nastopil pisatelj s tem romanom, mu je prinesla velikanske uspehe in priznanje vsega sveta, napravila pa je tudi, da je ostal Anet ruskemu miljeju zvest ter je še nadalje pisal romane v tem slogu. A najsi je zajemal iz predrevolucionarne ali

povojne Rusije, vedno se je vračal k motlivi mladega dekleta, ki dozoreva in učinkuje na soljudi s svojo izredno osebnostjo. Ruske ženske je opisal tudi v posebnem eseju, kjer je postavil Rusinjo nad ostale povprečne Evropejke.

Claude Anet je bil med sodobnimi pisatelji izjema tudi po tem, da si je nekaj domišljal na svojo stvariteljsko vlogo pisatelja moderne ženske. Imenoval se je s ponosom pesnika moderne ruske žene, kajti trdil je, da je bil prvi, ki je odkril njeno dušo.

Niž manj kakor na svoj tip moderne Rusinje pa je bil ponosen tudi na svojo mladost, ko je bil prvak belega sporta v Franciji. Občudujoč laborike svoje mladosti je napisal pred leti knjigo o »božanstveni Suzani«. O samem sebi in o svojih delih je rekel: »Čudna je usoda knjig. Lahko se izgube kakor listi v jeseni. Ker pa sem bil tudi teniški mojster Francije, mi je zasigurano mesto, če ne v knjigah, vsaj v sportu.«

S Claudeom Anetom je izgubila Francija velikega pesnika in časnikarja, eno svojih najzanimivejših osebnosti, kar jih je obudoval sodobni svet.

Moderno zlo

Viharna naglica sodobnega življenja in z njo predrugачeni življenjski način kulturnih narodov povzroča, da se po večini držav veča število umobolnih. Z delom, z nemirnim in hrupnim okoljem, celo z zabavo, ki naj bi prinašala razvedrilo in pomiritev, se uničujejo živci sodobnega človeka. Marsikdo se ne more nevarno v trušču odtegniti niti za kratek trenutek, da bi si ojačil živnost; mnogi nimajo niti zmožnosti za to. Zato kar mrgoli prievrknencev in prifrknjencev, bolj ali manj bolnih na duhu, ki nazadnje padejo v breme družbi ali družini ter najdejo zavetje v blaznici. Oskrba slaboumnih požre velikanske vsote na leto. Francoski psihiater Toulouze se v Journalu ponovno bavi s tem pojavom modernega žitka in ceni letno škodo iz tega področja samo za Francijo blizu na pet milijard frankov. Po drugih deželah bržkone ni dosti boljše. Proti tej uimi vidi odpomoček v profilaksi, ki naj bi jačila živčno odpornost pri sodobnem človeku, odpravljala motnjave v okolici (n. pr. cestni trušč itd.) in na vse načine ovirala plojenje psihopatov, ne izvzemši umetelne jalovosti. Tudi je v Parizu osnoval središče za duševno profilakso (Centre de prophylaxie mentale).

MODERNA TEHNIKA

Izumi — zmagoslavje človeškega duha

(Neumorni poskusi v laboratorijih sveta).

Burneyev vretenasti

avtomobil

Zdi se, kakor da je tehnika šele v naj-novejšem času prav spoznala načelo in vrednost vretenaste oblike, ki jo skoro v idealni obliki predstavlja n. pr. telo ribe, kot pripomoček za dosego velike brzine. Anglež sir Dennis Burney, konstruktor zrakoplova »R 100«, je nedavno predvajal strokovnjakom avtomobil, ki ima sicer obliko zrakoplova, a je drugače povsem navaden potniški voz, ki zaradi izredno ugodne oblike lahko doseže zelo veliko brzino. Sprednji del voza je tako nizek, da komaj sega nad višino koles. Vetrobran je nagnjen jako poševno v smeri vetra, zadnji del voza pa se končuje v koničast nastavek, ki moti daleč nazaj. Nadaljnja novost Burneyevega vretenastega avtomobila je v tem, da je motor nameščen v zadnjem delu voza. Ljudje, ki so imeli že priliko voziti se z novim avtomobilom pravijo, da je zaradi te razporeditve vožnja zelo mirna, vrh tega pa ne moti ropot motorja in potnikov ne nadlegujeta niti smrad izpuha, niti vročina stroja. Zrak v notranjosti voza ostane hladen in čist.

Brezžični prenos slik

Brezžično prenašanje slik je sicer še vedno v poskusnem stadiju, vendar pa je zadnji čas toliko napredovalo, da se ponekod že praktično uporablja s prav zadovoljivim uspehom. V Nemčiji se bavi s prenašanjem slik največ družba Telefunken s sodelovanjem docenta na univerzi v Lipskem prof. Karolusa, ki je izumil posebne vrste bobnič, ki sestoji iz velikega števila zrcal, s katerim se da vsaka slika razdeliti na 25.000 posameznih elementov, ki se drug za drugim prenese brezžično na prejemno postajo s tolikšno brzi, da se tamkaj lahko reproducira vsako sekundo 20 celih slik. Za tako naglo prenašanje se lahko uporablja samo kratki valovi, ker bi se drugače motil ostali brezžični promet. Za enkrat se prenašajo slike samo na daljavo 35 kilometrov, ker se pri večjih oddaljenostih čisto opaža, da se mesto ene slike reproducirajo kar dve druga vrh druge. Kratki valovi gredo namreč včasih večkrat zaporedoma okrog zemlje in tako se pripetijo, da se en in isti znak večkrat zabeleži na prejemni postaji. S primerno urejenimi antenami si obetajo v kratkem odpraviti tudi ta nedostatek in potem bo deloval brezžični prenos slik prav tako zanesljivo kakor brzojav ali telefon.

Temperatura lune

Termoelementi so priprave, ki izpreminjajo toploto neposredno v električni tok. V Ameriki so sestavili tako občutljiv termoelement, da registrira v brezračju toploto sveče, ki gori 150 kilometrov oddaljena od njega. S tem elementom so skušali znanstveniki Carnegievega instituta določiti najvišjo temperaturo, ki vlada na luni. Ponovna skrbna merjenja so pokazala da znaša temperatura na luni v opoldanskih urah maksimalno 244 stopinj Fahrenheita.

Nevidno življenje strojev

Poskusnemu laboratoriju neke avtomobilske tovarne v Ameriki je uspelo odvzeti delujočemu eksplozijskemu motorju v nekaj trenutkih poskušnje eksplozijskih plinov. Na ta način se lahko preskusi sestava plina tik pred užigom in neposredno po eksploziji, tako da imajo kemiki točen pregled zgorevanja v motorjevih cilindrih, kar je za pravilno konstrukcijo in ureditev neprecenljivega pomena. Obenem pa nam nudi ta postopek tudi skromen vpogled v nevidno življenje strojev.

Bakterije v antracitu

Docent na kalifornijski univerzi dr. C. B. Lipman je odkril okamenele premogove bakterije, ki so morale zaiti pred milijoni let v plasti antracita. Domnevajo, da so se naselile v teh plasteh v onih pradavnih tisočletjih, ko je začel nastajati premog. Dr. Lipman pa je skušal tudi dognati izvor živih bakterij, ki jih je pred letom našel v neki plasti iz kambrijske dobe, ki utegne biti po računih znanosti kakih 200 milijonov let za nami. Novo odkrite bakterije so podolgovate ali pa ovalne oblike. Prve se svetlikajo v blestečih mavričnih barvah. Premog, v katerem so jih zasledili je bil izkopan v Pennsylvaniji, 600 metrov globoko. Nič ni videti, da bi bila v bližini premoga voda ali kake druge snovi, v katerih bi se utegnile razviti bakterije šele pred kratkim. Čudno se namreč zdi, da bi se mogle tako stare bakterije razmnoževati s tolikšno živlavostjo, kakor se je pokazalo v laboratoriju, ko so jim ustvarili ugodne življenske pogoje.

Zemlja je stara tri bilijone let

Na podlagi računov različnih znanstvenikov je prišel ravnatelj instituta za kemično raziskovanje v Berlinu dr. Oton Hahn do zaključka, da je stara naša zemlja nekako tri bilijone let in da je šele v zadnjih dveh bilijonih letih postala trdna gnota.

Dr. Hahn utemeljuje svoje zaključke s podatki o množini svinca na našem planetu. Po njegovem mnenju, ki se sklada tudi z naziranjem drugih učenjakov, je ves svinec zgolj uran in torij, v katerih je že popolnoma ugasnila radioaktivnost. Dr. Hahn je z računi natančno dokazal, koliko časa je bilo treba, da so nastale na ta način ogromne množine svinca, ki leži v zemeljski skorji. Pred 30 leti, ko še niso bili znani zakoni o radioaktivnosti, ne bi bilo mogoče določiti starosti zemlje na tako preprost in zanesljiv način. S pomočjo zakonov o radioaktivnosti, ki nedvomno spadajo med najslajnejša dognanja znanosti, pa se da celo dognati, koliko let je preteklo od tedaj, ko se je tekoča ognjena gmeta našega planeta strdila v sedanjo togo obliko.

„Večna vžigalica“

Dunajski kemik dr. Ferdinand Ringer je izumil vžigalico, ki pomeni velik preobrat v industriji vžigalic. Ringerjeva vžigalica se dá 600krat prižgati na isti vžigalni ploskvi

Važna iznajdba za preprečenje prometnih nesreč

Če pritisne vozač na poseben pedal, se spusti pred avtom posebna priprava, ki ujame pešca, da ga avto ne povozí.

Mizica, pogrni se!

Fedenski jedilni list

Ponedeljek, obed: fižolova juha z vrvi-
cami, koštrun na štajerski način z ze-
njavami, pečena jabolka. **Večerja:** mese-
ni hlebčki, zeljnata solata; za otroke na
mestu solate čežana.

Torek, obed: orehova juha, zeljnate
klobasice in dušen riž, češpljev kompot.
Večerja: zdrobovi cmoki, indivija; za
otroke namestu indivije, kuhano sadje.

Sreda, obed: riževa juha s sladkim ze-
ljem, z mesom sladko zelje, pražen krom-
pir in kumarični omaka. **Večerja:** kisl
repa z rebercami; za otroke: jajčni
močnik.

Četrtek, obed: goveji guljaž in kruhovi
cmoki, sadna pita. **Večerja:** rižoto s te-
letino.

Petek, obed: kisl zelje in ajdovi žgan-
ci, rižev kipek s sadno polivko. **Večer-
ja:** makaroni s parmezanom in sardelno
omako; za otroke: makaroni z maslom
in drobtinami.

Sobota, obed: obarna juha, tički z gra-
hovim pirejem, kompot. **Večerja:** ledvice
s polento; za otroke: polenta z mlekom.

Nedelja, obed: zelenjavna juha, svinj-
ska pečenka v mrežici, pečen krompir-
ček, solata, špehovka. **Večerja:** mrzli na-
rezek, hrenovke z gorčico, čaj; za otro-
ke: čokolada in špehovka.

RECEPTI K JEDILNEMU LISTU

(računano za 4—5 oseb)

Fižolova juha z vrvicami. 30 dkg suhe-
ga fižola, ki ga namočim prejšnji večer,
skuham, odcedim in pretlačim (najhitre-
je gre skozi mesni strojček, nato pa sko-
zi sito), pretlačeno primešam k odcedku
in zmešam. V kozici naredim prežganje:
eno žlico masti, dobre pol žlice moke,
pol žlice drobno zrezane čebule in petr-
šilj. Ko moka porumeni, zlijem zraven
pretlačeni fižol in fižolovko, osolim, po-
pram nekoliko, okisam in dam zraven pol
lovorjevega lista in pustim na robu šte-
dilnika počasi vreti. Posebej skuham v
slanem kropu 15 dkg drobnih na kratko
zlomljenih vrvic. Ko vro 15 minut, jih
odcedim in dodam v fižolovo juho. Ko
še nekaj časa skupaj vre, je gotovo.

Meseni hlebčki. 20 dkg govedine in 15
dkg sveže svinjine zmeljem dvakrat na
strojčku. Dam v skledo in primešam dve
žlici v mlačnem mleku napojenih drobtin,
eno jajce, sol in poper. To dobro preme-
šam in iz tega oblikujem za dlan velike
hlebčke (iz te količine 6—8) in jih spe-
čem v kozici na masti. Pečene zložim na
krožnik, na mast v kozico vlijem par žlic
juhe ali kropa; ko povre, vlijem čez
zrezke in dam na mizo.

Zdrobovi cmoki. Pol litra pšeničnega
zdroba poparim z pol litra vrelega, malo
osoljenega mleka in premešam. Ko se ne-
koliko ohladi, primešam pol žlice pres-
nega ali kuhanega masla ali masti in dve
jajci. Ko je dobro vmešano, oblikujem za
jajce debele cmoke, skuham jih v slanem
kropu, odcedim in zabelim s parmezanom
in presnim maslom ali mastjo, v kateri
zarumenim pol žlice drobtin.

Rižev kipek. 12 dkg riža skuham v tri-
četrt litra mleka gosto. V skledi vmešam
5 dkg presnega ali kuhanega masla, 7 dkg
sladkorja in 2 rumenjaka ter drobno zre-
zane limonine lupnice. Polagoma prime-
šavam po žlicah ohlajeni riž, nazadnje pa
še sneg od dveh beljakov. Zmes vložim v
dobro namazan in z drobtinami potresen
model in spečem v pečici. Pečnega zvr-
nem na gorak krožnik, oblijem z razred-
čeno marelično ali kako drugo gorko ma-
melado in dam takoj na mizo.

Makaroni s sardelno omako. ½ kg ma-
karonov skuham v slanem kropu, odce-
dim, dam na pogret krožnik in potresem
s parmezanom. Posebej pa pripravim sar-
delno omako. Dvem ali trem sardelam
odstranim luske, jih razpolovim, odstra-
nim koščice in zrežem na drovno. Prav
tako zrežem pol čebule, nekoliko zelenega
petršilja ter dva krahla česna. Ko imam
to pripravljeno, segrejem v mah kozici tri
ali štiri žlice finega olja, v vročega dam
pol žlice moke in takoj na to čebulo,
petršilj, česen in sardele. Ko moka prav
malo porumeni, zalijem z ¼ litra vode.
premešam in pustim prevreti, nato pa do-
dam še eno žlico paradižnikove konzerve
ter pustim na robu štedilnika polagoma
vreti še ¼ ure. Osoliti ni treba, ker so
sardele dovolj slane. To omako vlijem čez
makarone, ali pa jo dam zraven v posebni
posodi, da si vsak vzame po okusu.

Špehovka. V skledo dam ¼ kg prese-
jane pšenične moke ter naredim iz mlače-
nega mleka, štirih koščkov sladkorja, 2
dkg kvasu, nekoliko soli in enega jajca
mehko testo, katero stepem. To pustim
vzhajati. Medtem segrejem 15 dkg ocvir-
kov od sveže svinjine, primešam zraven
pol žlice drobno zrezanega petršilja. Vzha-
jano testo tenko razvaljam in potresem z
ohlajenimi ocvirki in peteršilem. zvijem
tesno skupaj in vložim v gorko, namaza-
no, z moko potreseno kozico, pokrijem,
dam na gorko in pustim spet vzhajati.
Nato pomažem z mlekom povrhu in spe-
čem v pečici. Serviram gorko. Lahko se
potrese po vrhu tudi s sladkorjem.

U.a.

Karikatura

Zagonetna Greta

Kadar hoče čarovnik izvesti trik, skuša obrniti pozornost občinstva na roko, ki ni s trikom v nobeni zvezi.

Prav tako je z ljudmi v ospredju javnega zanimanja. Tudi ti imajo neke manire in trike, da obrnejo pozornost občinstva na željeno stvar.

Vzemimo za primer Greto Garbo.

Pravijo, da je zagonetna. Tako mislijo o njej celo njeni tovariši in tovarišice pri Metro Goldwyn Mayerju. O njenih »muhih« govori na stotine prigod in le skromno je število onih, ki jo zares poznajo in mislijo o njej popolnoma drugače.

Ko je Greta Garbo prvič stopila na ameriška tla, je bila še zelo mlada. Vse ji je bilo zelo tuje, čisto drugače kakor doma na Švedskem. Poleg tega ni obvladala angleščine in tudi ljudje, ki jih je srečavala v filmskih ateljejih, so bili čisto drugačni, kakor si jih je predstavljala. Ni ji torej preostalo nič drugega, kakor da se je zaprla vase — kar je najboljša metoda, da se človek izogne neprijetnostim in neugodnostim. Ščasoma pa je opazila, da Američani niso prav za prav tako čudni, kakor so se ji zdeli v začetku in ko je boljše obvladala angleški jezik, je šele začela razumovati, zakaj je Hollywood takšen, kakor je. Minulo je precej časa, dokler se ni seznanila s filmsko kolonijo.

Bilo je za snemanja njenega drugega filma »Vražja ženska«. Takrat je pokazala Greta nekoliko več topline in je skušala spregovoriti tudi nekaj angleških besedi. Premagala je bojazen, da bi se ji rogali: »I am important« je rekla v ateljeju.

Režiser se je začudil: »Important?« (važna?). Greto je oblila rdečica. »Oh, hotela sem reči »I am imported« (importirana) — kakor švedske sardine v škaticah. Seveda so se vsi smejali. Greta pa je bila tako plaha, da ni nekaj dni zinila niti besedice.

Cas je mineval in slava Grete Garbo je bila vedno večja. Govorica o njeni zagonetnosti in misterioznosti, se je še bolj širila in vendar je bila v bistvu le njena prirojena sramežljivost.

Greta Garbo v resnici ni skrivnostna ženska. Pač pa je ena največjih filmskih zvezdnic, prav tako kakor sta bili Sarah Bernhardova in Eleonora Duse na odru. Natančno ve, kaj hoče in ne izbira samo svojih oblek, ampak daje zanje tudi načrte. Predvsem pa sodeluje pri izgotavljanju rokopisov za svoje filme in pri režijskih dogovorih. Clarence Brown, ki je režiral njen govoreči film »Ana Christie« trdi, da ima Greta Garbo nenavadno močan dramski zmisel.

Predsednik prihodnje konference Društva narodov — Henderson
(»Daily Express«)

Novi panamski državni predsednik
Ricardo Alfaro

Državni kancelar Brüning
(Vzhodno potovanje nemške vlade)
(»L' Oeuvre«)

Urejuje Ivan Podržaj. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar.
— Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. —
Vsi v Ljubljani.

HUMOR V SLIKAH

»Kako se drsajo, jaz pa stojim tu in zmr-
tujem!«

»Prosim škarje za striženje kuponov!«

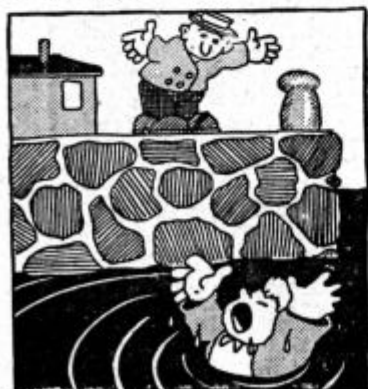

»Kar zdi se mi, da je Pepček pogoltnil
kraguljček.«

»To lahko takoj ugotoviva. Kar stresi ga,
pa bova slišala!«

Slikar išče svojo pasto za zobe

»Help! Help! I am drowning!!!«

»Oprostite, gospod, toda jaz ne razumeam
makij«

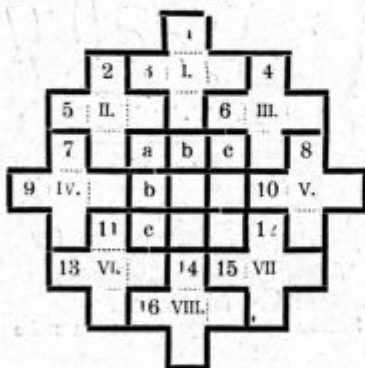
Narednikova mačka je mlade dobila...

UGANKE IN ZANKE

Krog

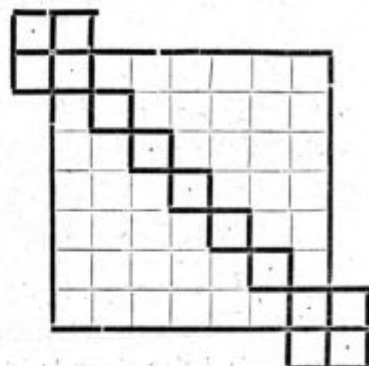
Magična križaljka

Vodoravno: 3. žensko kr. ime; 5. del dneva; 6. zdravilo; 9. jugosl. reka; 10. kranjska jed; 13. moško kr. ime; 15. padavina; 16. srbsko moško kr. ime. — Navpično: 1. pesnitev; 2. papiga; 4. domača žival; 7. število; 8. glasbeni izraz; 11. žensko kr. ime; 12. sorodnik; 14. pritok reke Amazonas. Kvadrat v zlogih: a = reka v Evropi; b = princip; c = mesto v Albaniji. — Od I—VIII: Priljubljeni igralec ljučljanske operete.

Črkovnica

1. Nota v solmizaciji; 2. vrh v Kamniških Alpah; 3. rudnik; 4. korist; 5. priložnost; 6. kraljiček; 7. vozilo; 8. trgovci preko puščav; 9. pritrdilnica.

Diagonala: mesto v dravski banovini.

Konjiček

n	u	l	o	ž	i
n	a	a	e	i	s
z	g	u	p	r	b
e	a	h	n	n	n
a	e	n	t	o	r
d	k	i	j	n	y
s	s	e	e	t	a
n	e	s	S.	d	s

Pravilna rešitev ti da kitico iz pesmi slovenskega pesnika, čigar začetniki ime- na in priimka dobiš v konjičku!

REŠITEV UGANK V št. 1.

»Slager?« Vsaka črta predstavlja črko abecede. V pošteve pridejo le one sekirice, ki leže na črtah. Torej dobiš: Celje!

»Tekma v hokeju«: Zdi se, da risar te »uganke« nikoli ni bil v St. Moritzu in tudi še ni videl tekme v hokeju na ledu. Vrata so prevelika, sicer pa se igra s ploščo in ne z žogo. Tudi smuč, loparji za golf in raketi se pri hokeju na ledu ne uporabljajo. Tudi branilec ne more igrati brez drsalk. Slednjič se tekma v hokeju na ledu ne more vršiti na tenišču, kjer rastejo trave in rože.

Ugank ni rešil nihče pravilno.

Tudi topot razpisujemo eno nagrado v obliki slovenske knjige. Rešitve je treba poslati najkasneje do 23. t. m.